

PAROLA

A KÖZÖSSÉG- ÉS TÁRSADALOMFEJLESZTÉS FOLYÓIRATA

2019/3. szám

30 ÉVES A KÖFE - ÜNNEPI SZÁM

A közösségfejlesztés első hazai intézményeinek történetéből

A nyomasztó ismeretlentől a szakmai biztonságig

Bizalom – kötődés – fejlődés

Köz – közösség – közösségi tér

Közösségi gazdaságfejlesztés

Tartalomjegyzék

Tartalomjegyzék.....	2
Előszó a 2019/3. számhoz.....	3
A változás, e változatlan létező.....	6
Épülés és fejlődés - A közösségfejlesztés első hazai intézményeinek történetéből	23
Parola 1 - így készült az első szám	30
Köz – közösség – közösségi tér	33
Hozzájárulás - Községi gazdaságfejlesztés a közösségfejlesztésben.....	49
Bizalom – kötődés – fejlődés	60
A nyomasztó ismeretlentől a szakmai biztonságig.....	72
Miért lettem közösségfejlesztő?.....	76
Szabadság, döntés, felelősség	79

PAROLA. A közösség- és társadalomfejlesztés folyóirata

Felelős kiadó: Községfejlesztők Egyesülete, Kovács Edit elnök

Felelős szerkesztő: Farkas Gabriella

Online lapszám: <https://kofe.hu/parola/korabbi-lapszamok/parola-2019-2/>

Észrevételeiket, javaslataikat várjuk a szerkesztőség email címén:
kofeegyesulet@gmail.com

Előszó a 2019/3. számhoz

Szerző: [Farkas Gabriella](#)

Harminc év

1989-ben, a rendszerváltás eufóriája közepette született meg formálisan is a **Közösségfejlesztők Egyesülete**. Az a szakmai közösség, mely *1989-ben egy dombóvári találkozón* megalapította az Egyesületet, akkor már viszonylag hosszú, egy-másfél évtizedes múltra tekinthetett vissza. Vagyis: volt egy erős szakmai (és emberi) tartalom, mely a történelmi változásoknak megfelelő formát talált magának.

Hogy ez a tartalom és a köré épített forma mennyire volt „releváns”, *milyen valós igényekre, szükségletekre és kihívásokra* reagált, azt **Vercseg Ilona** írásából tudhatjuk meg. Ilika a kezdet kezdetétől kísérte tetteket a közösségfejlesztés hazai fejlődésének történetét, egészen a mai napig, mind az elmélet, mind a gyakorlat területén. A múltat és a jelent számba vevő cikkéből az Olvasó azt is megtudhatja, hogy vajon ma, *30 év után van-e relevanciája* a közösségfejlesztő szakmának, a közösségi szemléletmódnak és az ehhez kapcsolódó tudásoknak.

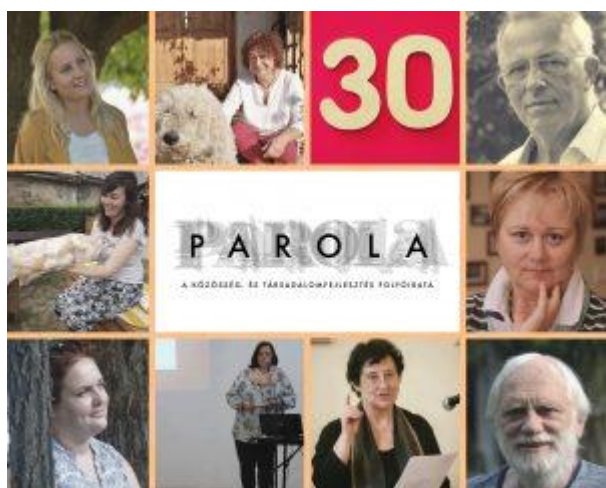


A KÖFE három évtizedes története egyben egy *szakmai hazai intézményrendszer fejlődésének* is története – ezt az ívet tekinti át összefoglalóan **Péterfi Ferenc**. Ha felgombolyítjuk a szálakat, és kicsit betekintünk a közösségi témákban ma működő különféle civil és más szakmai intézmények történetébe, egészen döbbenetes felfedezéseket tehetünk azzal kapcsolatban, hogy fejlődése során a Közösségfejlesztők Egyesülete hány szervezet és szerveződés életére (sok esetben létrejöttére) és szakmai tevékenységére volt alapvető hatással. Mint ahogy ezek a

szerveződések, kezdeményezések is visszahatottak az „anya (vagy szárazdajka)” szervezetre. Ennek egyik prominens példája a **Parola**, melynek létrehozását a KÖFE saját megalakulását követően néhány hónappal kezdeményezte, így *közös a szülinapi torta*.

A Parola, a KÖFE köré szerveződő szakmai közösség folyóirata a *szakmai kapcsolódások és szakmai eredmények bemutatásának* egyik alapvető fóruma. Az évfordulóhoz kapcsolódó egyik születésnap ajándék egy új [honlap](#) és egy [Facebook oldal](#), melyek nagyon megkönnyítik a Parola technikai előállítását és terjesztését. A kezdet kezdetén azonban más volt a helyzet: *se internet, se Facebook, se weboldal*. Hogy mindezek helyett milyen eszközök álltak rendelkezésre, és azok milyen kihívások elé állították a Parola nyomdászait, erről **Huszerl József** írásából tudhat meg műhelytitkokat az Olvasó.

Minden közösségi fókuszú munka és fejlesztés kapcsán első rendű kérdés a *HELY*. Egy épület, egy szoba, egy kuckó, ahol lehet találkozni, beszélgetni, tervezni, programot lebonyolítani. A „hely”, a *közösség tere* azonban soha nem pusztán egy építmény – ha csak az, nem lesz közösségteremtő ereje. Arról, hogy, milyen (és hányféle lehet) egy igazán jó, funkcionális, fenntartható és valóban közösségi HELY, **Monostori Éva** írásából tudhatunk meg sok mindent. Éva cikkéből az Olvasó egy *modell értékű közösségi tér* történetét és működését is megismerheti, sőt, adott esetben inspirálódhat is belőle.



A „hely” fogalmának azonban lehetséges más értelmezése is, ez pedig a *lokalitás*. A klasszikus közösségfejlesztői munka alapvetően az egy lokalitásban élő emberekre irányul. Warren óta (úgy) tudjuk, hogy a közösség egyik alapvető funkciója a *gazdasági boldogulás*, vagyis az, hogy megélhetést biztosít tagjai számára. Ez a kitétel ma már számos kérdést felvet,

azonban az kétségtelen tény, hogy egy adott közösség tagjai anyagi helyzete, illetve a helyi/közösségi gazdaság témája, ügye nem megkerülhető téma egy helyi fejlesztési folyamatban. **Mészáros Zsuzsa** több, mint másfél évtizede dolgozik a közösségfejlesztés e területén, írásában rövid áttekintést ad arról, hogy *milyen folyamatok zajlottak le* a KÖFE munkája nyomán. Zsuzsa írásából arról is részletes képet kapunk, hogy mi minden történt az elmúlt évtizedekben az ország egyik gazdaságilag nem túlzottan erős területén, a *Felső-Kiskunságban*. Impozáns, követésre méltó példákról olvashatunk.

A Községfejlesztők Egyesülete természetesen nem „csak” mint szakmai entitás, hanem mint *szervezet* is figyelmet érdemel. A KÖFE 30 éve egy folytonosan változó, alkalmazkodó, ugyanakkor a hagyományokra építkező szervezet. Alapértékei

változatlanok, működésének körülményei, így munkamódjai, prioritási szempontjai azonban változnak. Arról, hogy mindez milyen kérdéseket, dilemmákat vet fel, **Kovács Edit** írásában olvashatunk. Edit gondolatai és szempontjai azért is érdekesek a szervezet iránt érdeklődők számára, mert második generációs szakemberként és a KÖFE jelenlegi elnökeként hidat képez *a múlt és a jövő, a tradíciókra való építkezés és a megújulás szükségessége* között.

A hazai szakmában az elmúlt években lépett színre *a harmadik generáció* – ez tükröződik a KÖFE tagságának és vezetésének összetételében is. A KÖFE által közösségfejlesztésként értelmezett szakma számára létfontosságú, hogy a fiatal szakamberek minél nagyobb számban köteleződjenek el a KÖFE által képviselt értékek és alapelvek mellett, és *saját szakterületükön vigyék és fejlesszék tovább* a már meglévő eredményeket, módszertanokat, kapcsolati hálókat. Az ünnepi szám utolsó írásában három sikeres fiatal szakember – **Csabai Lucia, Tóth Vivien és Boda Kitty** – meséli el nekünk, hogy miért és hogyan vezetett az útjuk a közösségfejlesztéshez és a KÖFE-hez, *mi az, ami ide vonzotta és itt tartja őket*, illetve *hogyan milyen lehetőségeket látnak* saját szakmai fejlődésükkel kapcsolatban.

Kedves Olvasó! 30 éves születésnapját a Parola önmaga megújításával ünnepli. Megújul és kibővül a Parolát készítő csapat, megújult a [weboldalunk](#) és megszületett a [Facebook oldalunk](#). Szeretettel várunk minden felületünkön, melyeken a lap további megjelenését lehetővé tevő *támogatásodat* és a szakmai párbeszédet építő *visszajelzéseidet* is szívesen fogadjuk.

A változás, e változatlan létező

Szerző: [Vercseg Ilona](#)

[1] A 30 éves Parola ünnepi számához arra kért a szerkesztő, Farkas Gabi, hogy osszam meg a lap olvasóival a rendszerváltás körüli időszak társadalmi közegéről kialakult tapasztalataimat. Fogalmazzam meg, hogy ebben az időszakban mik voltak azok a *társadalmi igények*, amelyek alakuló szakmánk felé irányultak, amelyek a közösségfejlesztési kezdeményezéseket igenelték, kezdeményezését elfogadták, s ezáltal fejlődését és intézményesülését előidézték és indokolták. S érdekes lenne, folytatta felkérését Gabi, hogy *ma vajon van-e indokoltsága a szakmánknak*, s ha igen, mi? Történt-e ilyen értelemben bármiféle változás?



Vercseg Ilona, az írás szerzője

E téma kifejtése egy könyvnyi terjedelmet, nem cikket igényelne. Nem is tudom, hogy kaptam-e már életemben nehezebb feladatot ...

Mielőtt megpróbálok néhány általam fontosnak tartott, témánkra jellemző tapasztalatot megosztani, előre kell bocsátanom, hogy nem tudom a közösségfejlesztést csak szakmának tekinteni. A szakmaépítésben eltöltött évtizedeim során mind erősebben gondolkodom felőle mozgalomként is, közösség általi fejlesztésként, ami számos, a szorosan vett szakmán kívüli tényező

együttállásából jön létre, s ezek között a közösségfejlesztő személye, szakmája, háttere is tényező, de a közösség jellege, kezdeményező és cselekvőképessége, mikro és makrokörnyezete, azok kultúrája éppúgy, mint az érintetteké, szintén meghatározó tényezők. A konstelláció, az egyidejű megjelenés a dolgok egymáshoz viszonyított *pillanatnyi* helyzetét mutatja, nem áll fenn örökké. *Panta rhei* – „minden folyik” (gör.), jelentése: a világon minden állandó és örökös mozgásban van.

Így a közösség általi fejlesztés is folytonosan változtatja mozgástereit, keresve beavatkozásának az adott időszakban leghatékonyabb területét. Együtt mozog a változó társadalommal, s kér/foglal el mind több teret közösségi hatások eléréséhez.

Az optimális mozgástér megtalálásához sok függ attól, hogy a mindenkori társadalomirányítás – a társadalomjobbító civilekkel és szakmákkal együttműködve – mennyire rugalmasan és milyen gyorsan tud reflektálni az új kihívásokra, él-e a megújulást felgyorsító eszközökkel, az intézmények meta-szerkezetének fejlesztésével – ilyen a közösségfejlesztés is -, és érvényesíti-e befolyását jogi, erkölcsi és anyagi támogatás formájában. S még ha mindezt tenné is, remélhetőleg nem rögtönzéssel forgácsolná szét figyelmünket és erőforrásainkat, hanem átfogó kulturális és társadalmi válaszokban jelenítené meg a fejlesztésre, s napjainkban éppen a válságra adható válaszokat. (Gergely1991, 7. o.)[\[2\]](#)

Társadalmi igények – szakmai/közösségi válaszok

Az első évtized (1975-1985) döntő volt a tekintetben, hogy megbizonyosodtunk a kezdeményezéseink iránti fogadókészségről. *Balatonszabadiban, Csenger és társközségeiben*, valamint a faluház-építő mozgalom keretében több helyütt is dolgoztunk, társadalmi-kulturális fejlesztésben gondolkodtunk és fejlesztési javaslatokat tettünk a megrendelőnek, általában az önkormányzatnak.

A *bakonyi munka* volt az első tisztán közösségfejlesztői próbálkozás, amikor is nem kötetnyi fejlesztési javaslatot készítettünk, hanem *felkerestük* az ott élő emberek véleményformálóit, s velük beszélgettünk. És az általunk megszólítottak *akartak beszélni, voltak cselekvési elképzeléseik*, szívesen részt is vállaltak s közösség aktivizálásában, majd a közösség által kitűzött célok megvalósításában. Az első 3 év sikere után egy helyi feszültség alakult át konfliktussá. A helyi és megyei politikai vezetők áthangolták addigi munkánkat, ezért a közösségfejlesztők kiszálltak a folyamatból, ám utána hosszú évekig – sőt, még ma is! – folytatódott a Bakonyban a közösségi gondolkodás és cselekvés (s ez szinte minden helyi fejlesztés során megtörténik).

Módszertanilag is mérföldkő a bakonyi munka, mert az első, tudatos módszereket alkalmazó, folyamat jellegű beavatkozás itt történt. De több település is úttörőnek bizonyult valamiben, pl. a Komárom megyei *Kecskéd*, ahol először fejlesztettük ki és vezettük be a közösségi felmérés módszerét 1993-tól, vagy a szövetkezetfejlesztésben már 1994-től mozgolódó Nógrád megye több települése is először nézett szembe a közösségi gazdaságfejlesztés nehéz kihívásával; a Jászságban elsőként kezdődött kistérségi közösségfejlesztés a kistérség valamennyi faluja részvételével – és sorolhatnánk. A kihívás mindig a lakosok felől érkezett, például „ne csak minket

kérdezzenek, hanem mindenkit a faluban!” Ki kellett fejleszteni tehát egy olyan módszert, amely egyfelől alkalmas erre, másfelől az érintettek részvételével valósul meg. Ma már azt is tudjuk, hogy 5000 főnél nagyobb lakosság aktivizálására ez a face to face módszer nem alkalmas.

A közösségi felmérés módszere a mai napig komoly szerepet játszik a település-szintű fejlesztői munkákban, nem véletlen, hogy a napjainkban véget érő, nagyszabású *Cselekvő közösségek* projekt[3] több mint ezer településen e módszer szerint dolgozott. A nyertes TOP- pályázók helyi közösségi munkásai az EFOP mentoraival működtek együtt, közösségfejlesztő képzésen vettek részt és közösségfejlesztési [Útmutató kiadványt](#) kaptak.

De térjünk csak vissza a Bakonyba!

1983 nyarán *Bakonyszentkirályon* és két társközségében, *Bakonyoszlopon* és *Csesznek*en *Varga A. Tamás* vezetésével közösségfejlesztő kísérletet indított a Népművelési Intézet Művelődési Otthon Osztálya, amelynek legintenzívebb szakasza 1985 végéig tartott.[4]

E munka feltárta a legfontosabb, a helyiek által beavatkozásra érdemesnek tartott jelenségeket (fogalmazhatjuk úgy is, hogy a közösségi beavatkozások hatására megfogalmazódó társadalmi igényeket), a javaslatokat a közösségi cselekedetekre, és azokat összefoglaló és értékelő tanulmányban mutatta be.

„Állapotrajz”[5]

Az összegző-elemző tevékenység során a legfontosabb, beavatkozásra érdemesnek tartott jelenségeknek a következők bizonyultak:

1. Konfliktusmentes, szinte *„tetszhalott” helyi társadalom*, amelyik nem érzékeli a problémákat, beletörődő, életkörülményeit természetadta létfeltételnek tekinti.
2. *A helyi nyilvánosság hiánya*. Nyilvánosság helyett csak a helyi vezetők általi tájékoztatásról beszélhettünk, amelyik hiába közölt új információkat, azok – informális csoportok híján – nem kerültek közösségi használatba. A családi, szomszédsági, kocsmái „nyilvánosság”, de a mégoly korrekt és rendszeres vezetői tájékoztatás sem tud így társadalmiasulni, hanem a privát szférában marad. (...)
3. A falvakat erőteljes *infrastrukturális elmaradottság* jellemzi. Nincs elegendő mennyiségű, egészséges ivóvíz, nincs vízvezeték; a helyi munkalehetőség száma erősen korlátozott, különösen a nők esetében (...) Az egyes hiányok nemcsak

önmagukban jelentenek problémát, hanem újabb hiányokat kumulálnak (a vízprobléma például nem csak egészségügyi kérdés, de kihat a komfortfokozatra, a vendéglátásra, az idegenforgalomra stb.).

Mindezek a tényezők növelik a falvak lakosainak kiszolgáltatottságát, tehetetlenségét, érdektelenedettségét, csökkentik megtartó erejét, elősegítik előregedését, leépülését.”

A **meghallgatás iránti igény** egészen elementáris volt a folyamat során. Mindenki pozitívan fogadta megkeresésünket, s szívesen működött együtt társaival és velünk. Az első nyilvánosság-orgánumot, az 1984-től kétévente kiadott *Közérdekű Községi Kalendáriumot* az ott lakók írták és szerkesztették, a közösségfejlesztők közreműködésével.

Ezek után, az infrastrukturális fejlesztéssel kapcsolatban, a fejlesztői stratégiában leírtakból emelek ki egy részletet.

„(...) A fejlesztői stratégia

1. Legfontosabb feladatunk abban segíteni, hogy **a problémák megfogalmazódjanak**, mégpedig a helyi nyilvánosságban, s ott konfliktusokat hozzanak létre, melyek megoldása vagy az arra történő közös törekvés a helyzet javulását eredményezi, magát a fejlődést biztosítja.
2. Ennek elősegítése két, egymással szorosan összefüggő téren valósítható meg.
 - Az **információk bevitele**. A helyi problémákhoz, kérdésfeltevéshez, akarat-hoz kell rendelnünk az elérhető legmagasabb szintű információkat, a lehető leghatásosabb formában (hír, kapcsolat, szaktanácsadás, utazás stb.), mert csak ezek képesek bizonyos “robbanásokat” létrehozni, melyek cselekvéseket indítanak be, hogy azután egy ideig a dolgok rendezett napi cselekvésekben realizálódjanak. Ezek a kezdeményezések úgy is jellemezhetők, mint a konfliktusok megfogalmazódására szolgáló inspirációk, melyek cselekvéseket idéznek elő.
 - Községek létrejöttének elősegítése, **az információk közösségi használatba vétele**, melyhez meg kell tudni azokat az érdekeltségeket, érdeklődéseket, amelyek mentén közösségi cselekvések szorgalmazhatók.
3. Fejlesztői tevékenységünk fő módszere nem csupán az információk bevitele, hanem a **bátorítás**, hogy a már korábban vagy a fejlesztés hatására felismert, szükséges cselekedeteket a helyiek véghez is vigyék; hogy ne érezzék magukat egyedül, elszigetelten, tanácstalanul, hanem megeléjék helyi és külső partnereiket; hogy merjenek cselekedni. Bátorítás, megerősítés, a lehetőségek kitágítása: –

információk bevitele és közösségi mozgások indikálása, gyakorlattá szervezése –, ebben foglalhatók össze munkamódszereink.

A konkrét falufejlesztés nem a közösségi munkás feladata, de az annak emberi-közösségi-kulturális bázisát adó közösségi kezdeményezés, bátorítás, fejlesztés igen.”

Nagy a kísértés, hogy elmerüljek e régi fejlesztői munkában, de jelenlegi feladatomban megfelelően most más szempontok szerint kutatok emlékezetemben, s különben is, a lábjegyzetben hivatkozott tanulmányokban mindez részletesen, elemző módon megtalálható.

A mi szempontunk most azoknak a társadalmi igényeknek az alakulását felfedni, amelyek létrehoznak egy szakmát, s amelyet azután rendre módosítanak, alakítanak.

A sokaság, az idő, a terebélyesedő gyakorlat és az erősödő tapasztalat-hozzáértés rögzít változásokat, hoz létre variánsokat, veszi észre az új igényeket és szüli az arra adható válaszokat. E munkák után (már közben is, hisz más településekről is eljöttek tanulni érdeklődő szakemberek) szinte azonnal megkezdődött a **szakmaépítés fejlesztése**: gyakorlati munka, annak elemzése-publikációja – módszertani és elméleti vonatkozásokban is –, majd ezek segítségével képzések szervezése az érdeklődőknek (felnőttképzés és felsőoktatási intézményi kurzusok, szakirányok, végül 2010-től az ELTE TáTK *Közösségi és civil tanulmányok szakán* beindult MA képzés.) Újabb bugyra a szakmaépítésnek a szakmai és mozgalmi találkozók szervezése^[6]: kistérségi, megyei és országos, majd nemzetközi konferenciák, szemináriumok, műhelyek, melyekből az érdeklődő helyi szakemberek motiválttá váltak a közösségfejlesztésre, és helyi fejlesztések sokasága indult meg. ^[7]



E **gazdag és tágas kommunikációs folyamat** rendre felszínre hozta az igényeket: ismerni egymást az országban; együttműködni, közös programokat kialakítani; meghívni a Közösségfejlesztők Egyesülete egy-egy specialistáját a saját helyszínre; szomszédolások, tanulmányutak; 2004-től évente *Szakmaközi Nyári Egyetem Kunbábonyban*;

majd 2005-től *Állampolgári Részvétel Hete* évente, több tíz-száz településen. A jó kommunikáció „magától” elvégzi a dolgát: megismerések, ráismerések, ismerkedések, gondolatcserék, párbeszéd, megértés, egyetértés, együttműködés jön létre, leggyakrabban önszervező módon, szervezetek, települések és megyék között, többször külföldi partnerek bevonásával. Akadt kéz és ihlet is az írásra, Parola-cikkek, Parola-füzetek, tanulmányok, jegyzetek, tankönyvek és szakirodalmi könyvek kiadása kíséri utunkat.

A '70-es évektől a '80-as évek közepéig

Ennek az időszaknak a társadalmát *állóvízként* jellemeztük. Igazolja ezt a bakonyi Állapotrajz is, ld. az 1. pontban leírtak is: konfliktusmentesség, tetszhalott társadalom. A homogén társadalmi rendszerek könnyen kiismerhetők voltak és lényegi változások híján megszokottá váltak – az állandóság érzetét keltették. A döntéseket a színfalak mögött hozták, s a lakosságnak nem hogy beleszólása nem volt a döntésekbe, de *nem is ismerte a valós helyzetet*, a döntések tétjeit. Fásultság, beletörődés, de szociális és egzisztenciális biztonság és kisléptékű gyarapodás jellemezte ezeket az éveket.

Már a '70-es évek közepétől működtek illegális formában kislétszámú csoportok, s mozgalom is (pl. az SzDSz). A '80-as évek közepétől már nem csak a politikai elit és a vele szemben álló kisebbség volt tisztában azzal, hogy a helyzet gazdaságilag fenntarthatatlan, s hogy a szovjet táborban szaporodnak a válságjelenségek. A helyzet szervezkedésre és a vélemények nyilvánosságra hozatalára készítették a gondolkodó bátrakat, akik főként az akkori értelmiségi rétegből kerültek ki (Beszélő). Az addig elhallgatott, bagatellizált szegénység természetének feltárása és létezőként való nyílt megfogalmazása óriási visszhangot váltott ki (SzETA, 1985). Értelmiségi körökben már régóta zajlott a „jó társadalom keresése” a lakásokban tartott műhelybeszélgetéseken zajló közös tanulás, párbeszéd és viták során, s akkor, amikor repedés támadt a rendszeren, mindezek nyílt vélemény- és akaratnyilvánításokká, majd követelésekké és szembenállásokká szerveződtek. Emlékezzünk csak az 1986-1989-ig tartó civil küzdelemre a Bős-nagymarosi vízlépcső építésének megállításáért; a társadalmi nyilvánosságért folyó és egyre erősödő harcra; a gyülekezési jogért folytatott csatákra stb., melyek elvezettek a civil társadalom manifesztálódásához, intézményeinek folyamatos kiépüléséhez és ami még ennél is jelentősebb, Gergely Attila gondolataira támaszkodva, megkezdődött ezen intézmények meta-szerkezetének fejlesztése is, melyben a társadalmi-kulturális fejlesztés játszott meghatározó szerepet. A meta-szerkezet kifejezés arra utal, hogy

„vannak olyan szerkezetek és folyamatok, amelyek úgyszólván minden intézmény kiépítésének, működésének vagy újraépítésének mechanizmusait „keresztbe metszik”, mintegy „átszínezik” azokat az adott kultúra típusának alapjellemzői szerint.” (Gergely 1991:7.)

Időzzünk el kissé ennél a fontos tételnél! Mindennapi tapasztalat, hogy a közvélemény „*kulturális*” alatt főként szabadidős tevékenységeket, művészeti és szórakoztató programokat ért, holott a kultúra egyike az emberiség legátfogóbb, ún. nagy elméleteinek, amely magába foglalja mindazt, amivel az ember kidolgozta magát a természetből. „Az ember közvetlen lételemét az a hatalmas alkalmazkodási apparátus alkotja, amely egész eddigi történelmének felhalmozott teljesítménye, s amit kiművelt külső-belső környezetének, röviden **kultúrának** nevezünk.” (Gergely 1991:3) A *közösség kulturális kontextusa* rendkívüli jelentőséggel bíró, ám a közgondolkodásban talán kevésbé tudatosult elemekből áll, ezekből sorolok most fel néhányat. A közösség általi fejlesztésben is meghatározó a talaj, amiből vétettünk, ahol felnövekedtünk és élünk (grassroots, hajszálgökök). Meghatározók továbbá a történetileg létrejött képződmények, amelyek mindenkire érvényesek egy adott kultúrában. Anyanyelvünk, történelmünk és történelmi emlékezetünk, történelmileg kialakult alkatunk, termelési és közösségi szokásaink. Családi és közösségi történeteink és hagyományaink, örökségünk. Eszméink, értékeink, normáink, vallásunk. Művészetünk, tudományos eredményeink. Szimbólumaink, identitásunk, közösségi mítoszaink, rítusaink, mentalitásunk és magatartásformáink, másokkal való viselkedésünk. Az uralomhoz való viszonyaink, a társadalomban történő gondolkodási és cselekvési képességünk. Munkáink és alkotásaink. Kapcsolataink egymással és a külső világokkal.

Főként arról a kultúráról beszélünk, ami egyedül ott, egy adott közösségben érvényes.

Ha pedig jelen munkánk a közösségfejlesztésre ható társadalmi/szakmai igények, a társadalmi közeg és vele együtt a ma emberének változásaira próbál rövid, ám lényegi választ adni, akkor a legmeghatározóbb széles összefüggésre, amiben élünk, a **korszakváltásra** is utalnunk kell, mely egyben **kultúra-váltást** is jelent. A közösségek, a társadalom intézményeinek megújításához szükséges „meggyorsító intézmények” egy, az eddiginél tudatosabb kulturális fejlesztést képesek létrehozni, s ilyenek a kulturális fejlesztést segítő szakmák, tehát a közösségfejlesztés is.[\[8\]](#)

A demokrácia kiépülésének meglehetősen rögzös útján, a digitális forradalom térnyerésével egyre tágult a látókör, s ebben megint több tényező együttállása szült a mi területünkön is eredményeket.[\[9\]](#)

Hogyan hat a kulturális és társadalmi közeg a ma közösségfejlesztésére?

„Egyre kevésbé lehet vitás, hogy felgyorsult változások körülményei között napjainkban nagyarányú társadalmi-gazdasági átmenet részesei vagyunk, mégpedig jó okkal gondolhatjuk, hogy a leggyorsabb ütemű és a legkiterjedtebb átmenet, amit a történelemből csak ismerünk. Következésképpen a jelenlegi eset olyan új vonásokat is mutat, amelyekkel eddig nem találkozhattunk, de amelyek már az ötvenes-hatvanas évek fordulóján elég egyértelműen megállapíthatók voltak.” (Gergely 1991, 4, 5. o.)[\[10\]](#)

A közösségi beavatkozás gyakorlati szakemberei figyelmüket nem irányíthatják társadalmunk, sőt: társadalmak egésze, vagy a korszakra vonatkozó makro-elemzésekre,[\[11\]](#) mert a kulturális-társadalmi fejlesztés vonatkozásában ez a szint túlságosan széles problematikát képvisel, noha a témának már komoly, interterdiszciplináris irodalma van. Fontos azonban, és lehetséges is, hogy tisztánlátásunk érdekében gondolkodásunk homlokterében mindig helyet kapjanak az adott helyzethez kapcsolható *makroszintű problematikák és kérdésfeltevések* is. A lehető legjobban kell átlátnunk döntéseink és cselekvéseink tétjeit.

A közösségfejlesztés mozgalommá és szakmává fejlesztésének lehetőségeit *általában mikroszinteken keressük* gyakorlati munkáinkban. A lokalitás szintjein: szomszédságok, települések; a választott közösségek, érdeklődési csoportok változatos köreiben; vagy transzcendens dimenzióban elkötelezettek, a szellemi-lelki közösségek világában. (Vercseg 2018)[\[12\]](#) A szükségletek, amelyeket a közösségi munkával redukálni akarunk, miközben igazoljuk a közösségfejlesztés szükségességét is, mára elemibbé és számosabbá váltak annál, hogy pusztán a mi (civil és szakemberi) eszközeinkkel kezelni lehessen őket. A szegénység mérséklése, a kirekesztettek bevonása, a lakhatási válság (hajléktalanság, kilakoltatás, szociális bérlakás-ügy), a menekültek sorsa, az érdekképviselő, a természet- és környezetvédelem, az ijesztő méretű dekulturálódás, az emberi jogi problémákat felvető kérdések sokasága mind olyan nagyságrendű problematika, amelynek mérsékléséhez és hatékony kezeléséhez össztársadalmi együttműködés szükséges. A kormányzati, az üzleti és a civil szektor által közösen kidolgozott programok

kivitelezéséhez már számos fejlesztési specialista tudna hatékonyan hozzájárulni – egyeztetett célok és alapelvek, értő koordináció és támogatás esetén.

Érdekes trend, hogy a közösség/lokalitás kérdéskörei általános szükségletté kezdenek válni, melyek fokozódó erővel vannak jelen napjainkban – *táguló világban élünk, ám egyben szűkülőben is*, hiszen alapvetően a társadalmi helyzet determinálja a mozgásban vagy mozdulatlanságban létezést. A társadalmi mobilitás egyre szűkül, az *áthidaló társadalmi tőke*, mely a társadalmi csoportok közötti átjárást építi ki és tartja fenn, számos társadalomvezetési és szocializációs hiányosság miatt nem tud átütő erővé szerveződni. A helybeliségnek a '80-as évektől kialakuló gyakorlata változik is, meg nem is: modernizálódottabb helyeken, a városokban már inkább konkrét témákkal, ügyekkel foglalkoznak szívesen az annak megoldására szerveződő lakosok, de azért az általános érvényű helybeliség („ide tartozom”) ma is közösséget szervező tényező – helytörténet, történelmi játékok, vendégek fogadása, elszármazottak napja stb. A lokalitás ereje hozta létre, tartja életben és gyarapítja a városi szomszédünnepeket. Érdeklődést váltanak ki a szomszédság építészeti jellegzetességeiről, történelmének nagy eseményeiről szóló amatőr és szakértői előadások, a „ki mihez ért?” bemutatkozások, játékok, melyek során kötetlen beszélgetés keretében kerülnek környezetükhöz és szomszédjaikhoz közelebb az ott lakók. A szomszédok gyakran kezdeményeznek takarítási, faültetési-virágosítási-szépítési akciókat utcájukban, fákat fogadnak örökbe, babák parkját gondozzák, vagy éppen a sétálóutcává alakításért harcolnak. Még a szomszédságnál kisebb egység is számíthat figyelemre: a nagy városi házaknak a történelme is nagy (ld. pl. a Budapest100 nevű, százéves házakat bemutató civil kezdeményezést)[13]. S ahol én élek, minden hónapban legalább két alkalommal szerveznek tematikus helytörténeti sétát a kerületünkben, szakavatott vezetéssel, komoly részvétellel.

A közösségi részvételnek ma még kényes kérdése a társadalmi részvétel (*social participation*) és a civil részvétel (*civil participation*) részvétel aránya a lakosság körében. A kikapcsolódás-szórakozás fókuszú események vonzóbbnak tűnnek a köz számára, mint a köz ügyeiben való tevékenykedés. Nem ismerek ilyen tárgyú vizsgálatokat, de úgy érzékelem, hogy az állampolgári kezdeményezések megjelennek már nem csak nagyvárosi, de kisvárosi-nagyközségi szinteken is.

A nyilvánosság kérdése ma is központi kérdés. Miközben a bőség zavarában élünk az internet és a közösségi média jóvoltából, az önkéntesek által szervezett helyi lapok és az ugyancsak általuk működtetett közösségi rádiók és televíziók lényegében megszűntek – a

helyi lapok szinte kivétel nélkül önkormányzati hírforrások lettek, s az állami és kereskedelmi csatornák uralják a hírszolgáltatást. Jó példák persze vannak, pl. a *Nyomtassteis*, amely egy házilagosan sokszorosított újság, s önkéntesek terjesztik nagyvárosokban és a környező falvakban. És persze a közösségi médiának is jelentős a véleményformáló szerepe, hiszen itt az ellenzék és a másként gondolkodók véleménye is megjelenik.

Megnőtt az érdekvédelem, a szervezkedés iránti igény és gyakorlat is, amely mögött már szakmai háttér is van, gondoljunk csak az alakuló új szakma, a *közösségszervezés* megjelenésére és gyors térnyerésére!^[14] A már hagyományosnak mondható tiltakozási formák immár mindennapjaink részévé váltak (petíció aláírása, különféle ügyekben aláírásgyűjtés, tiltakozó demonstrációk), s mellettük új lehetőségeket is teremtett a civil társadalom – fórumok szervezése az *Emberek tanácsa* módszerével; munka és sztrájkcsoporthoz alakítása; foglalkozások; hivatalos események megzavarása; ülősztrájkok; tiltakozó tüntetések, vonulások; élőlánc; ultimátum; flashmobok; önszervező tanulási alkalmak, műhelymunkák, előadások (szabadegyetem); szociális média-kampányok, népszerűsítő filmek, PR és oktatófilmek, mémek; szervezett online-kommunikáció és közösségi döntéshozatal; s legújabbban az állampolgárok-kezdemenyyezte kampányok szervezése, on-line szavazás az önkormányzati előválasztáson az *aHang* kampányplatformon és [Facebook-oldalon](#).

A civil aktivisták mozgalmi erőfeszítései a korábbinál sokkal *magasabb szintre emelték a civil részvételt*, széleskörű Internet és részben médiakommunikációjuk révén átláthatóbbá és értelmezhetőbbé tették a társadalmi elvárásokat. Ez egy hatalmas, spontán tanulási folyamat, ám meglehetősen nehéz, mert az emberek sokkal hamarabb elfáradnak, mint tennék, ha a civil létre felkészültebbek lennének. Képesé tette és képesé vált állampolgárok esetén a tanulási folyamat felgyorsulna és a pozitív eredményekre is nagyobb volna az esél.

A közösségek nyitottságának növelése, az EU és a világ folyamatainak ismerete és megértése; a demokratikus és közösségi szocializáció, a képesé tétel (empowerment) megszervezése, különös tekintettel a fiatal korosztályokra, de a felnőttek rendszeres tanulási folyamatai sem elhanyagolhatók – képzések, konzultációs lehetőségek, elérhető szakmai közreműködés stb. lennének a fő feltételei a demokrácia rendszerszintű megalapozásának.

Vannak már a magyar társadalomban is olyan erők, amelyek értik a demokrácia lényegét és egy jobb, élhetőbb, nyitottabb társadalomra vágyva hajlandók/képesek is ezért tenni. Az elszántan küzdő aktivisták mellett komoly szakértelem is felhalmozódott az országban, amivel azonban a hatalom nem kíván élni. Pedig ezeket az erőket kellene helyzetbe hozni a kultúraváltás, a demokráciaépítés éveiben.

A közösségfejlesztés iránti általános szükségletek^[15] (Vercseg 2011, 138-141. o.) lényegében igazolja e tevékenység létjogosultságát. Mondandóm lényege az, hogy az igenlő-cselekvő magatartás is komoly, talán a legkomolyabb legitimációja a közösségfejlesztésnek, s erre építkezik szakmák legitimációjának, igazolásának „hármasegysége” is: a szakma identitása; a szakma filozófiája és a szakma stratégiája.

Tágul a kör

Mindenkor időszerű, hogy újra és újra figyelmeztessük magunkat: közösségi szakmáink a jótekonyság és filantrópia, a társadalmi akciók, az önszerveződés és önkéntesség, a civil társadalom gyakorlata mellett csupán tényezői a társadalmi/közösségi cselekvés megnyilvánulásainak. Folyóiratunk, a **PAROLA** mindig törekszik kapcsolatot tartani a miénken túli világokkal, más szakmákkal és szakterületekkel. Intézményekkel és civil szervezetekkel is összekapcsolódhat a közösségteremtő igyekezet. Az alábbi összeállítás e teljesítmények előtti tisztelgés – messze nem teljes számban -, mellyel ünnepeljük a 30 éves Parolát is:

- a közösségi tervezés (community/social planning) urbanisztikai és építészeti példái^[16];
- a városi építészeti, kulturális és társadalmi értékek megőrzésére szerveződő civil szervezetek munkája, amelyek az élhetőbb és szerethetőbb városért dolgoztak és dolgoznak^[17];
- vidékfejlesztés és fenntarthatóság^[18]
- a közösségi vállalkozások és szövetkezetfejlesztés gyakorlata^[19];
- átfogó, elméleti és gyakorlati példákat is felsorakoztató mű a menekültválságra^[20]; valamint: szerepvállalás a Keleti pályaudvaron^[21]
- a részvételt népszerűsítő Állampolgári Részvétel Hete, amely egy évente megrendezésre kerülő kampányhét az állampolgáriságért és a demokráciáért, s

amelyen számos civil szervezet évi 100-200 közötti eseményen hívja fel a figyelmet országszerte a helyi cselekvés fontosságára;

- edukációs és közösségfejlesztői tevékenység[22];
- egy országos kampány tapasztalatai[23];
- A szolidaritás etikája – Az egyházak felelőssége, hitelessége és botránya[24]
- a részvételi akciókutatás számos, megvalósult variációja[25];
- a helyi identitás erősítésére vonatkozó törekvések („ki mihez ért?” önszervező körök mozgalmak, tanulókörök[26]; a falukönyvek, kalendáriumok[27]; a több variációban jelentkező közösségi kiállítások)[28]
- a közösségi művészet/társadalmilag elkötelezett művészet (community art/socially engaged art), a partícipatív (részvételre épülő) művészeti törekvések sokasodó példái: [Káva Kulturális Műhely](#); [anBlokK Kultúra és Társadalomtudományi Egyesület](#); [Krétakör](#); [Retextil Alapítvány](#); a Magyar Szegénységellenes Hálózat *Többségi (v)iszonyok* fórumszínházi darabja; színház a társadalmi változásért (theatre for social change)[29]; a szociális cirkusz[30]; a közösségi falfestés (mural painting)[31]; a [Public art](#); XVID közösségi videózás[32]; Részvételi színház és közösség, OPEN Fesztivál[33]
- mozgalmak a helybeliség erősödéséért[34]
- közösségi érdekvédelem: az érdekérvényesítés és érdekképviselés közösség-szervezési példái[35],
- Gyüttment Fesztivál – 2017. március 15.[36]
- alternatív közösségek, közösségi terek szerveződése Budapesten – „Foglalt ház” mozgalom[37]; [Auróra](#) többfunkciós kulturális tér; [Gólya](#) közösségi ház és szövetkezeti presszó; [MüSzi – Művelődési Szint](#) és továbbiak;
- Hogyan járulhat hozzá a közösségfejlesztés a közösségi alapú szolgáltatások fejlesztéséhez, illetve az intézményi férőhelykiváltáshoz?[38]

- vagy az egyszerűen csak a közösségi lét élményszerű megélésére irányuló, részben már említett megnyilvánulások ([szomszédünnepek](#) országszerte, házpiknikék[\[39\]](#), közösségi kertek[\[40\]](#) és mások)

Mindezek (és továbbiak) szakmákon is átívelő közösségi megnyilvánulások: a saját helyzet megértésére vonatkozó törekvések, az önkifejezés és cselekvés sikerre emeléséért történő erőfeszítések, emberi jogi kezdeményezések, mozgalmak, gyakran szociális tartalommal. A legújabban jelentkező, már említett *aHang* kampány-platform például on-line felületen szervez off-line tevékenységeket *a változás elérése érdekében*, legutóbb éppen az otthonápolás, a kilakoltatás, a gyűlöletkeltés ellen, családi pótlék összegének duplájára emelése mellett, de a „normális közmédiáért”, a zajszenyezés és a fák szakszerűtlen csonkolásának megszüntetéséért, a helyi vasúti közlekedés korszerűsítéséért – vagyis minden, a platformot használó állampolgárok által fontosnak tartott és javasolt *közügyben*. Nem az egyes szakmák szakemberei, hanem állampolgárok szólnak meg, ők népszerűsítenek helyi, országos vagy nemzetközi ügyeket, írnak alá petíciókat, szólítanak meg döntéshozókat.

Valamennyi kezdeményezés az érintettek bevonásán és cselekvő részvételének fokozásán alapul. Folyik tehát a közösségiség térhódítása, bizonyítva, hogy a közösségiség nem egy letűnt korszak kelléke, hanem a jelen valósága – még ha hiányát gyakrabban is éljük át, mint a valahová tartozásunkat...

S ha ennyien dolgoznak a közösségért, szakmák és szakemberek, közszolgálati és civil intézmények és szerveződő állampolgárok, az azt jelenti, hogy egyre nő a közösség jelentőségének felismerése, s annak is, hogy még azok a szakmák is közösségi jellegűek, amelyek nem közszolgálatiak, hiszen az emberekkel, az emberekért dolgozik a vállalkozó, az építész, a jogász, az orvos és mindazok, akik a közjóért dolgoznak. Mindez tevékenységeink saját értelméből fakadó, bennük rejlő *közösségi jellegét* bizonyítja.

Felhasznált irodalom:

Gergely Attila (1991): [Intézmények építése a helyi közösségekben](#). Közösségfejlesztők Egyesülete, Budapest. /Parola füzetek/

Varga Máté – Vercseg Ilona:

- Civil aktivisták tiltakozó akciói, mozgalmi Magyarországon 2010-től napjainkig (Kézirat, 2012 augusztus) és

- Diákmozgalom Magyarországon 2012-2013 (Kézirat, 2013 november)

Vercseg Ilona (2011): *Közösség és részvétel. A közösségfejlesztés és a közösségi munka gyakorlatának elmélete.* Budapest. Hilscher Rezső Szociálpolitikai Egyesület és ELTE Szociális Munka és Szociálpolitika Tanszék könyvsorozata

Vercseg Ilona (2018): [Közösségelmélet](#). Közösségfejlesztők Egyesülete, Budapest. /Parola füzetek/

[1] Weöres Sándor sora a Theomachiából.

[2] Mindezekről még később is lesz szó Gergely Attila műve alapján.

[3] [Cselekvő közösségek](#) – aktív közösségi szerepvállalás, EFOP-1.3.1-15-2016-0000.

A projekt szervezésen kapcsolódik A helyi identitás és kohézió erősítése TOP-5.3.1.-16 és TOP-6.9.2-16 pályázati felhívásokhoz

[4] A Népművelési Intézet által támogatott, akkor „kísérletnek” nevezett helyi társadalmi-kulturális fejlesztés legjelentősebb publikációja:

Varga A. Tamás és Vercseg Ilona (1991): [Település, közösség, fejlesztés. Tapasztalataink a helyi társadalmi-kulturális fejlesztésről](#). Országos Közművelődési Központ, Budapest.

[5] Részletek az *Állapotrajzból* és *A fejlesztői stratégiából*, In Varga-Vercseg (1991:29, 32).

[6] Ki emlékszik még az 1992-es, Budapesten megrendezett nagysikerű konferenciára, a „Nyolcvan falu”-ra?

[7] Id. a 2014-ben, a Közösségfejlesztők Egyesülete fennállásának 25. évfordulójának ünnepére összeállított [Eseménynaptárunkat](#). Az ugyanezen alkalommal közzétett elméleti és gyakorlati bibliográfiák híven tükrözik a közösségfejlesztői akarat hőfokát és széleskörű, szerteágazó eredményeit. Az ekkor már szintén 25 éves, Parola nevet viselő folyóiratunk a [Közösségfejlesztés gyakorlatának bibliográfiája](#) c. válogatásban tekinthető át.

A [Válogatás a közösségfejlesztés irodalmából](#) c. anyag alapozza meg mindezen szakmai igyekezeteket.

A szakmai szerveződés előhaladottabb fázisában, talán a 2000-re év elejétől, egy nagysikerű EU-konferencia után (csatlakozásunk idején!) a hálózatépítési munka fonta még szorosabbá és rendszeresebbé a szakmai kommunikációt (KÖZTÁMHÁLÓ Községi kezdeményezéseket támogató szakmai hálózat). ld továbbá Eseménynaptárunkat!

[8] ld. Gergely Attila (1991, 3.-4. o.)

[9] ld. a jubileumi kötet – [A közösség dicsérete](#) – nemzetközi munkával foglalkozó tanulmányait és a már említett Eseménynaptárunkat!

[10] Részletezve ld. uo., tovább.

[11] De bízunk abban, hogy olvasóink figyelmét felkeltettük Gergely Attila „soha aktuálisabb nem volt” művének elolvasására.

[12] ld. a 10. Mi a közösség? fejezetet!

[13] láss pl. egyet a sok közül: a 2019-es újbudai kezdeményezés híradását: <https://ujbuda.hu/ujbuda/szazeves-hazak-hetvegeje-lesz-budapesten>

[14] Legmarkánsabb hazai képviselője a [Civil Kollégium Alapítvány](#).

[15] A közvetítés szükségessége; A megújulási képesség szükségessége; A kulturális változás kihívása; A demokratizálódás szükségessége és A nemzetek feletti civil társadalom szükségessége.

[16] Péterfi Ferenc és tsai (2010): Tervezz! Bátran! Közöd van hozzá! Városmegújítás közösségi részvétellel. *Parola*, 2010/4; Sain Mátyás (2015): Községi tervezéssel Budafokért. *Parola*, 2015/1; Sain Mátyás (2018): Köztérfejlesztés közösségi alapokon – Óbudán; uott: Sain Mátyás-Rab Judit (2018): Részvételi tervezés a településfejlesztésben és településrendezésben. *Parola*, 2018/2.

[17] Például a Szindikátus Egyesület, ld. a *Parola* 2008/3, uott: Nagydiófa akcióterv, Virágoztassuk fel a Lövőház utcát! Gondolhatunk még például a Városliget beépítése és a Római parti gát elleni, több éve tartó tiltakozó akciókra, az „ünnepeljük a 100 éves házakat!” [mozgalomra](#) – és sorolhatnánk...

[18] Pl. Kajner Péter (2018): Vidékfejlesztés és fenntarthatóság – a RUSDELA projekt zárókonferenciája. *Parola*, 3. szám.

[19] Immár nagy irodalma van ennek a területnek, ld. például a Községi munkahelyteremtés c. konferencia előadásait a *Parola* 2008/4. számában, továbbá a [Társadalmi vállalkozások](#) nyári egyetemi műhelymunka beszámolóját a *Parola* 2012/3. számában; a [Közösség és gazdaság](#) címet viselő különszámot, 2017 novemberében. *Parola*, 2017/3

[20] Kovács Edit (2017): Közösségfejlesztői szerepfelfogások és munkamódok közösségeket érintő radikális mértékű változásokban. *Parola*, 2017/ [1.](#) és [2.](#) szám.

[21] Rózsa Magdolna: [Önkéntes munka a Keleti pályaudvaron](#). *Parola*, 2019/1

[22] Molnár Aranka (2015): [Közösségi tanulás a közösségfejlesztés folyamatában](#). *Parola*, 2015/ 2

Ekler Éva (2018): Pro Lecsó – komplex térségi és közösségfejlesztési program B-A-Z megye kistérségein. *Parola*, [2018/2. szám](#),

[23] Bálint Mónika (2019): [Közmeghallgatás mint az állampolgári részvétel intézménye](#). *Parola*, 2019/2. szám

[24] Perintfalvi Rita azonos című előadása, *Parola*, [2017/4. szám](#)

[25] Id. pl. Pataki György és Vári Anna szerk. (2011): Részvétel – akció – kutatás. MTA Szociológiai Kutatóintézet, Budapest; továbbá a [Közélet iskolája](#) ezirányú tevékenységét Udvarhelyi Tessa vezetésével.

[26] Molnár Aranka és társai (2011): Építő közösségek – közös tudás. *Parola*, 2011/3.

[27] a legújabbak: Nyírmártonfalva első falukönyve. Gyűjtötte a Falukönyv Írók Köre. Helyi emberek írták helyi emberekről, helyi embereknek. Szerk. Groskáné Piránszki Irén. *Parola*, [2016/4](#); Szigetmonostor Anno. Szigetmonostori családok fotóalbuma. Szigetmonostor, 2007. Faluszépészeti Egylet. Szerk. Herrery M. Caesarné

[28] Hajnal László (2016): Kincskeresők a Tisza mentén. Óballa mesélő múltja. *Parola*, [2016/4](#); Gulyás Sándor: Acsaiak vagyunk... közösségi fotókiállítás a Galga menti Acsán. *Parola*, [2018/1](#)

[29] Szendrei Andrea (2017): Részvételi színház és közösség. *Parola*, [2017/2](#); A TPSz projekt csapata (2018): Társadalmi Párbeszéd Színház – megjelenít, érzékenyít, lelkesít. *Parola*, [2018/1](#)

[30] Szabó Márton (2016): [Cirkusszal nevelni](#). *Parola*, 2016/1.

[31] Katona Krisztina (2008): [A Mural Painting módszer](#). *Parola*, 2008/3.

[32] [Komabázis – XVID Közösségi videózás](#) az Újpalotai Lakótelepen. *Parola*, 2014/2.

[33] Szendrei Andrea azonos című beszámolója, *Parola*, [2017/2](#). szám

[34] *Parola*, 2012/3.: [Önrendelkező közösségekben a jövő](#). Védegylet, Gazdaság helyben? Konferencia, Liegey, Vincent (2012): [A Növekedés-ellenes mozgalomról](#). GAZDASÁG HELYBEN? Pénz, etika, felelősség – Fenntarthatóság a gazdaságban – konferencia a szövetkezetekről, etikus vállalkozásokról, alternatív bankokról.

Valamint: Helyi emberek írták, helyi emberekről, helyi embereknek. Megjelent Nyírmártonfalva első falukönyve. *Parola*, [2016/4](#).

[35] Peták Péter (2012): [Állampolgári mozgalom egy NATO-radar építése ellen](#). Összefoglaló a pécsi Tubes ügyről. *Parola*, 2012/2; Kovács T.-Peták-Sebály-Varga M. (2015) [Közösségszervezéssel a szociális tűzifáért](#). *Parola*, 2015/1; Sebály Bernadett (2015): [Elméletben. A közösségi érdekvédelem fontossága a mai civil társadalomban és a fogyatékosügyben](#). *Parola*, 2015/2; Szervezz és szerveződj! Közösségszervezők elemzik megnyert ügyeiket és a közösségszervező folyamatot. *Parola*, [2018/1](#)

[36] Lányi András a szabadságról, gyüttmenteknek. *Parola*, [2017/1](#)

[37] Dunajcsik Péter Maxigas: Foglaltház és Civil Társadalom, Civil Szemle 2006/1

[38] Csabai Lucia (2017): Közösségben élni mindannyiunk joga! *Parola*, [2017/2](#)

[39] Garai Mónika (2006): [Ház-piknik a Krúdy utcában](#). *Parola*. 2006/5

[40] Ordas Ágnes (2016): [Vissza a Pál utcába! A modern grund](#). *Parola*, 2016/1.

Épülés és fejlődés - A közösségfejlesztés első hazai intézményeinek történetéből

Szerző: [Péterfi Ferenc](#)

Valódi szerves fejlődési folyamat volt 30 évvel ezelőtt, ahogyan a hazai közművelődési rendszer szakmai megújításának egyik műhelye az útkeresés, a társadalmilag adekvát szerepek keresése során „rátalált”, eljutott ahhoz a modellhez, amelyet a nyugati világban közösségfejlesztésnek neveztek. A helyi társadalom előtérbe kerülése, az öntevékenység, a helyi közösség bevonásának, részvételének a fontossága, a képessé válás segítése voltak a 70-es, de különösen a 80-as évek legfontosabbnak tűnő felfedezései e szakmai közösségnek.



Balipap Ferenc, Takács Péter és Péterfi Ferenc a közösségfejlesztői szakma megalapozói

Az ehhez a tevékenységhez kialakuló, azokat segítő szerepek, szokások, elvárások, önálló cselekvések rendszerbe foglalása, a szakmai keretek megfogalmazása – kipróbálása, majd részben „megszilárduló” lépései és

módszerei egyszerre voltak fontosak. *Ez valójában a közösségfejlesztés hazai intézményesülésének a folyamata.* A már a területen dolgozó, más indíttatású szakemberek (viszonylag gyorsan vált szakmaközivé a közösségfejlesztés idehaza is), a „közeledő” civilek számára átadható, megtanulható kereteket igyekeztünk kiépíteni ebben a felépülő folyamatban – azaz fejlesztő szervezetek jöttek létre; kiadványok, képzések, konferenciák, szakmai hálózati kezdeményezések szolgálták a fejlődést.



A Közösségfejlesztők Egyesületének alakuló
ülése Dombóváron

Az új szemlélet és gyakorlat első intézményi kereteit két momentum szolgálta: az egyik a Nyitott Ház kísérletben szakmamegújításon dolgozó népművelők és néhány hozzájuk kapcsolódó más szakember létrehozta az egy évtizedig igen operatíván működő **Kollégiumot**, egy

olyan Műhelyt, amely sosem formalizálódott, de e szakmai tömörülésnek meghatározó szerepe volt a kísérletezés, tanulás, kipróbálás, írásba foglalás – tehát a szakmai arculat kialakulása folyamatában. Részben ehhez kapcsolódott utóbb a másik lépés: a **Közösségfejlesztők Egyesületének** 1989-ben történő megalakítása. Az Egyesület alakulása óta mint *mozgalom* terjeszti a közösségfejlesztés szemléletét és módszereit, mint *szakmai szervezet* szakmafejlesztő tevékenységet végez.



Országos Közművelődési Központ épülete a Corvin
téren (a fénykép 2004. június 18-án készült)

Nagyjából ezzel párhuzamosan az **Országos Közművelődési Központban** (a hajdani Népművelési Intézet akkori utódszervezetében) e szakmai műhely kiemelkedő erőfeszítései eredményeként létrejött a **Fejlesztési**, majd

később **Közösségfejlesztési Osztálynak** nevezett egység. Ez tette lehetővé, hogy az addigi és későbbi nonprofit szakmai kereteken túl az állami intézményrendszerben is hivatalosan megjelenjen a közösségfejlesztés. Míg ez a lépés bizonyos szakpolitikai kereteket és csatornákat biztosított, az Egyesület ennél jóval szélesebb fókusszal nyitotta tágra a hozzáférés, a bekapcsolódás kereteit – azaz nem csak „hivatalos” közművelődési intézményeknek, de civil kezdeményezőknél, más szakmák érdeklődőinek nyílt lehetőségük a felelősségvállalásra, a kapcsolódásra. (A sors iróniája, hogy 2012-13-ban szüntette meg a Közösségfejlesztési Osztályt az intézmény akkori igazgatója, aki amúgy a közösségfejlesztés egyik meghatározó alapítójának és első osztályvezetőjének, Beke Pál társunk tanítványának nevezte önmagát.)



A Parola folyóirat első száma és a megújult jelenlegi külseje

A Községfejlesztők Egyesülete első lépéseinek egyike volt 1990-ben a **Parola** című országos **szakmai folyóirat** elindítása. *Településeknek, közösségeknek, segítő szakembereknek* – ez volt a lap alcíme és legfőbb küldetése is. Ehhez kapcsolódott

a terjedelmesebb tanulmányokat magukba foglaló Parola füzetek kiadványsorozata, majd egyre több összefoglaló, részben tankönyvnek is alkalmas alapozó szöveggyűjtemény, illetve más kiadványok megjelentetése.

Ahogy a Parola folyóirat írásai, úgy a legtöbb más szakmai kiadványunk, összefoglalóink is megtalálhatóak már a kezdetektől az Egyesület és a **Közösségi Kapcsolat Alapítvány** által gondozott [Közösségi Adattárban](#).



Régi csoportkép az akkori tagokról

A fent idézett önállósuló cselekvések rendszerbe foglalásához, a szakmai keretek kiépítéséhez az intézményépítés egyik következő lépése 1993-ban a **Közösségszolgálat Alapítvány** létrehozása volt. Ez az civil szervezetek fő

feladatának egy országos szakmai hálózat felállítását és működtetését tartotta missziójának. A Községfejlesztők Egyesülete mellett alapítói a Kós Károly Egyesülés és a Postabank és Takarékpénztár Zrt. voltak. Működésének két-három évében 12 megyében állított fel irodát, amelyekben erre a pár évre képzett szakembert foglalkoztatott, számukra működési kereteket kínált. A cél, hogy a helyi közösségszolgálatok találjanak, vagy kezdeményezzenek lokális (többnyire települési – esetleg megyei kiterjedésű) közösségi mozgásokat, tanácsadásokkal és képzésekkel segítsék a közösségfejlesztés országos kibontakozását.

A 90-es évekre világossá vált, hogy a közösségfejlesztői munka egyik meghatározó kerete a helyi nyilvánosság. Ezen a fogalmon már nem csak a hagyományos médiumokat: tehát a helyi sajtót, televíziót és rádiókat értettük (noha azokat kitüntetetten), hanem a települési

közegben végzett tudatos nyilvánosságszervezői munkát is. Részben ezt a törekvést szolgálta az Egyesület által (három másik szervezettel való összefogásban) 1993-ban kezdeményezett **Civil Rádiózásért Alapítvány**, mely általában a helyi közegben működő közösségi, szabad rádiók létrehozását, de kiemelten a Budapesten működő Civil Rádió nevű nonprofit adó működtetését szolgálta és szolgálja ma is.

(A most 25 éves Civil Rádió történetéről és missziójáról a Civil Szemle 2019. évi 1. számában olvasható Péterfi Ferenc írása).



Civil Kollégium Alapítvány képzési központja
Kunbáonyban

A közösségfejlesztés területén a legkorábbi szakmai kezdeményezések jelezték, hogy – bár valamennyi településen, kistérségben a helyi adottságokhoz: szükségletekhez és erőforrásokhoz igazodó feltáró, mozgósító, cselekvéseket katalizáló tevékenység kialakítása volt a cél, mégis – a képessé válás folyamatának a segítségével valamennyi terepmunkában, fejlesztési kezdeményezésben kiemelt jelentősége van a különféle tudásoknak, cselekvési technikáknak. Tehát szinte minden munkánkban a képzések megszervezése az egyik legalapvetőbb szükséglet. Erre a feladatra hoztuk létre 1994-ben két másik szakmai szervezettel összefogva a **Civil Kollégium Alapítványt** – a következő közösségfejlesztői intézményt. Tananyagok fejlesztése, tréningek és képzések szervezése lett ennek az intézménynek a missziója: szerte az országban és a közben Kunbáonyban felépült bentlakásos képzési központban.

A civil szakmai képzések mellett hamarosan az **állami felsőoktatásban is megjelentek a különféle szintű közösségfejlesztő képzések**: főiskolákon (így pl. az ELTE Tanárképző Karán, de Nyíregyházán, Szombathelyen, Baján is), egyetemeken (a Pécsi Egyetemen, az ELTE TáTK-n, a Győri Széchenyi István Egyetemen, a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen, a Sárospataki Református Teológiai Akadémián és Debrecenben), továbbá különféle felnőttképző intézményekben – de ez már újra a Közösségfejlesztők Egyesületéhez vezet vissza, amelynek műhelye meghatározó szereplője volt és az a mai napig is a felépülő felsőoktatási BA és MA kurzusoknak. A felsőoktatásban folyó képzések fejlesztése mellett a KÖFE 2014 óta maga is önálló felnőttképzési intézmény, önálló képzési programokkal és oktatógárdával.

Az intézményesülés sajátos példája, ahogy a Közösségfejlesztők Egyesülete eleinte egyetlen országos szervezatként saját működésének részeként kezdeményezte helyi, **regionális és megyei közösségfejlesztő civil szervezetek** alakulását. Közéjük tartozik például a *Dialog a Közösségekért Egyesület* BAZ megyében, az *Életfa Egyesület* Debrecenben, a *Felső Kiskunsági Községi Munkások Egyesülete*, a *Békés Megyei Közösségfejlesztők Egyesülete*, Komáromban az *Élettér Község- és Településfejlesztő Egyesület*, a *Közösségfejlesztők Hajdú-Bihar Megyei Egyesülete*, a *“Fogadó” Észak-Abaúji Közösségfejlesztők Köre Egyesület*, de számtalan további nonprofit szervezet is. Természetesen voltak a mi munkánkkal párhuzamosan, de akkor még attól függetlenül tevékenykedő szervezetek is, akikkel a későbbiekben szoros szakmai együttműködések alakultak ki. Ilyen volt például a *Zalai Falvakért Egyesület* vagy a 90-es években alakult *proHáló*, ez a nonprofit szervezetek által létrehozott hálózat, melynek tagjai – regionális, megyei, kistérségi és települési hatókörben – szolgáltató, koordináló és fejlesztő feladatokat láttak el. Missziójukban látenszen ugyan, de szerepelt a közösségfejlesztői szemléletű tevékenységek támogatása is.

Ezekkel a szervezetekkel többnyire folyamatos kapcsolatban, lazább vagy szorosabb koalícióban dolgozott a Közösségfejlesztők Egyesülete az elmúlt 30 évben –a szakmai tevékenység intézményesülésének tehát ők is fontos tényezői.

A 2000-es években a népjóléti tárca kezdeményezésére hat évig a Közösségfejlesztők Egyesülete volt egy országos hálózat, a **Közösségi Kezdeményezéseket Támogató Szakmai Hálózat** (KÖZTÁMHÁLÓ) szakmai vezetője. Ez a program nemzetközi, elsősorban brit példákra alapozva szakmai, szakértői hálózat kialakítását és működtetését célozta, helyi lakossági kezdeményezések felkutatása, életre keltése és/vagy megerősítése érdekében. A Közösségfejlesztők Egyesülete (mint országos szakmai támogató központ) háttértámogatásával a megyei koordinátorok települési, szomszédsági kezdeményezéseket kutattak fel, s a helyben élő aktivisták szakmai támogatásán keresztül igen sok helyi kezdeményezés elindulását, megerősödését, formalizálódását segítették. A Köztámháló hatéves működése alatt a közösségfejlesztő szakemberek által segített kezdeményezésekről a [Közösségi Adattárban](#) számos anyag, leírás megtalálható.

2004-ben – kilenc, többnyire országos szervezet közreműködésével – kezdeményezte a Közösségfejlesztők Egyesülete a **SZÖVETSÉG a Közösségi Részvétel Fejlesztéséért** nevű egyesület megalakítását. A szervezet céljaként ezt jegyezte: „a Szövetség azokat a

szervezeteket fogja össze, amelyek együttműködésükkel hozzá kívánnak járulni a közösségfejlesztés, a közösségszervezés, a közösségi munka, közösségi tervezés társadalmi súlyának növeléséhez.” A SZÖVETSÉG műhelyszerű beszélgetéseket hívott össze, és azok alapján szakmapolitikai ajánlásokat készített, konferenciákat szervezett, kiadványokat jelentetett meg.



Pillanatképek a 2006-os és 2007-es Nyári Egyetemről

A KÖFE 2004 óta minden évben **Nyári Egyetemet** szervez Kunbábonyban; ennek keretében a közösségi munka széles spektrumából verbuválódik a résztvevői kör– alkalmanként új fókuszokkal és témákkal. Ezek az együttlétek nagyon erősen meghatározó kohéziót jelentettek és jelentenek a kunbábonyi résztvevőknek, nem pusztán a nyári egyetem 4 napja alatt, hanem szakmai munkájuk folyamán bármikor.

Ugyancsak kiemelkedő eseményei (így intézményesült példái) a Közösségfejlesztők Egyesülete munkájának a 2003 óta évenként megrendezett **Közösség konferenciák**, amelyeken a közösségek mindenkori állapotát igyekszünk elemezni, megtárgyalni, megérteni.

Ezek az eseményeken tudatosan keressük a lehetséges kapcsolódó szakterületekkel való együttműködés is, s ezen együttműködéseket tovább vinni mindennapi gyakorlatunkban is.

A közösségfejlesztés hazai intézményesülésének meghatározó kísérői, támogatói és dinamizálói voltak azok **a szervezetek és mozgalmak, amelyekkel a nemzetközi munkában** találtunk kapcsolatot. Ezek külön fejezetet érdemelnek, de itt most kiemelem ezekből a *CEBSD – az Egyesített Európai Iroda a Társadalmi Fejlődésért* szervezetét és annak utódját az *EuCDN-t, az Európai Közösségfejlesztők Hálózatát*. Ezek a szakmai szövetségek és azok egyes tagszervezetei váltakozva segítették közös projektek, konferenciák, műhelytalálkozók, kiadványok, szakmai tanulmányutak formáiban ezt a hazai intézményesülési folyamatot.



Írásomban a közösségfejlesztés hazai intézményesülését igyekeztem bemutatni, jórészt a Közösségfejlesztők Egyesületének nézőpontjából; ebben a folyamatban az egyesület mellett számtalan entitás, lépcső jelent meg: így a Parola folyóirat és a Közösségi Adattár, az OKK Közösségfejlesztési Osztálya, a Közösségszolgálat Alapítvány, a Civil Rádió, a Civil Kollégium, a Közösségi Kapcsolat Alapítvány, megyei- és regionális szakmai szervezetek, a KÖZTÁMHÁLÓ, a Nyári Egyetemek, a Közösség Konferenciák és érintőlegesen a nemzetközi hálózati kapcsolataink is.

Fontos megjegyezni, hogy *intézményesülés alatt nem a bürokratizálódást, hanem azt a folyamatot értem, amelyben nem feltétlenül formalizált, de lehetőleg*

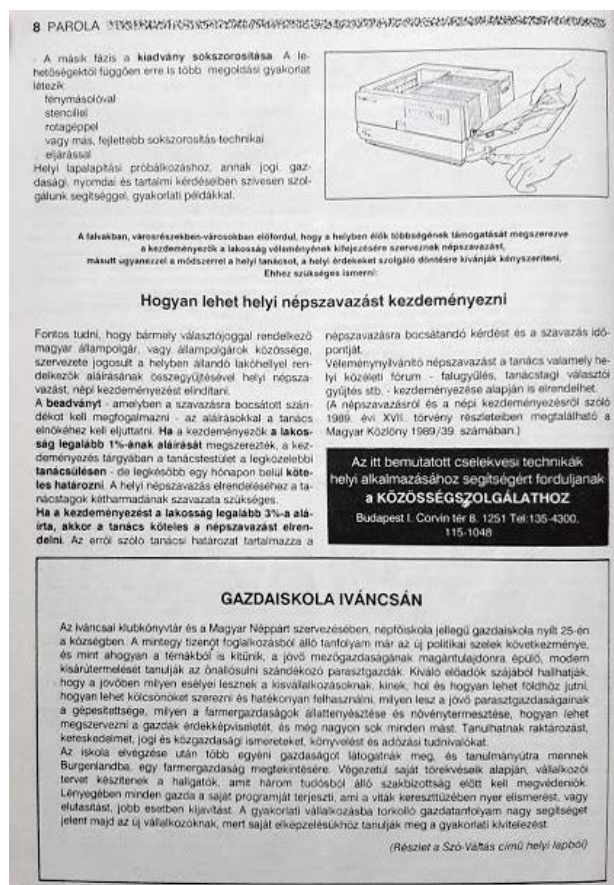
intézményesülő: azaz ismétlődő, szokássá váló, rendszert alkotó cselekvéssort, folyamatot alapít, épít a helyi és tágabb nyilvánosság kereteiben a község – ez esetben az alapokként tekintett Közösségfejlesztők Egyesülete.

Parola 1 - így készült az első szám

Szerző: [Huszerl József](#)

Nem tudtam röhögés nélkül visszagondolni arra, hogyan készült el az első szám harminc évvel ezelőtt. Úgy éreztem, olyan, mintha a Wright testvérek első felszállásait nézném a korabeli filmekben. Megmosolyogjuk, és legfeljebb azt mondjuk, hogy ügyes... Aztán azok az emlékek is előkerültek, hogy mennyit kellett vesződnünk, hogy minden masina, beleértve az ollót is, azt csinálja, amit mi szeretnénk...

Mindennek a tetejébe eszembe jutott az is, hogy vajon milyen stílusban kell megírni ezt a történetet? Egyáltalán, miért érdekes, kinek írom, kit érdekel, ki fogja elolvasni? És ami talán a legfontosabb: van-e értelmes üzenete a másnak?

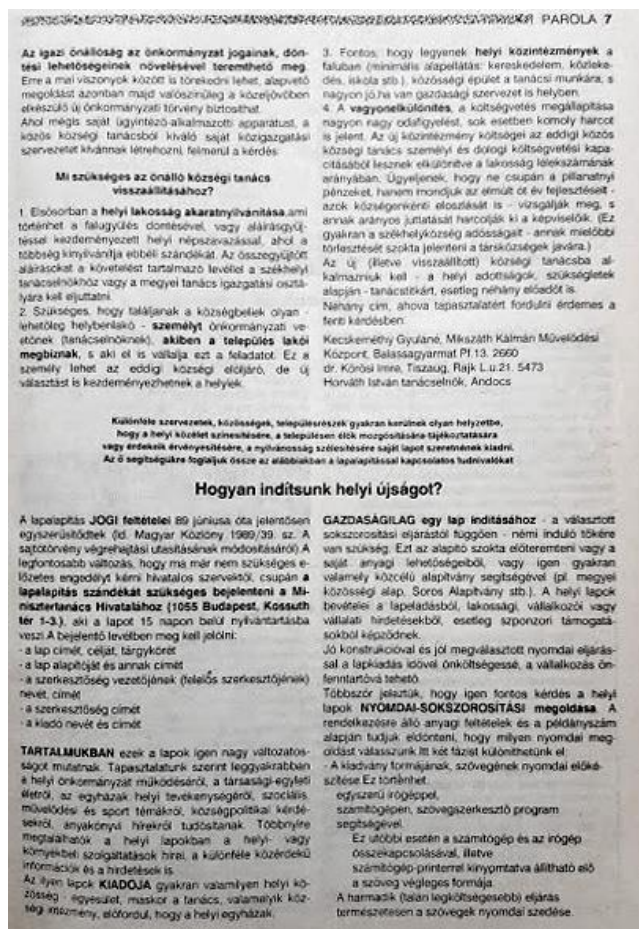


A cikkek már akkor is számítógépbe kerültek, vagy azzal írták a szerzők. Na, de milyen számítógéppel? Akkor már éppen túl voltunk a Commodore számítógép és a Robotron írógép összeházasításának korszakán, ami egyáltalán nem volt harmonikusnak mondható. Volt köztünk, aki egyszer dühében vissza akarta szerezni a mechanikus írógépét. Nos, akkor mindenki IBM-nek nevezte az új gépet, amelynek persze csak annyi köze volt az IBM céghez, hogy az ő gyártmányukról koppintották. Az elnevezés olyan volt, mint a szőke kóla vagy a madaras teszkó.

Munkára bírni a DOS nevű pilótavizsgás operációs rendszerrel lehetett, majd egy

kicsit később a Norton Commander-rel – aminek utódát ma Total Commander néven használja a világ – már álom volt dolgozni. Volt szövegszerkesztő is, tehát a cikkek szövege bekerülhetett a masinába. A képek akkor még csak kerülő úton juthattak a lapba.

Mindeközben a szerkesztő a lap valós méretében, A4-es lapokra megrajzolta a laptükröt: külön a címdalt és a belíveket meg az utolsó oldalt. A belív tükréről annyi fénymásolatot



készített, ahány belső oldala volt a lapnak, és megtervezte az egyes oldalakat, majd belerajzolta a tükörbe az oldal képét.

Mielőtt teljesen belebonyolódom az oldaltükör magyarázatába, a kedves Olvasó pedig az elképzelésébe, megmutatom az első szám nyolcadik oldalát.

Ma egy ilyen oldal előállítását szövegszerkesztővel egy gimnazistának biztos nem jelent problémát, sőt az egész újságot egyben meg tudja szerkeszteni.

Akkor cikkenként tördeltük, nyomtattuk, és körbevágtuk a kész cikket, majd beleragasztottuk a tükörbe; ha nem

passzolt, akkor vagy át kellett tervezni a tükört, vagy újratördelni a nem passzoló cikket. Ja, és a kép az oldal jobb felső sarkában... rajznak látszik, pedig fotó volt... Az akkor számunkra hozzáférhető, kis példányszámos munkákat elvállaló nyomdák csak vonalas rajzokat tudtak elfogadhatóan nyomni. A fotót ezért többszörös nagy kontrasztú fénymásolatot készítve el kellett szegényíteni, körülvágni, és a helyére ragasztani. Az első felismerhető portré 1993-ban került a lapba.

Egyszer csak minden oldal elkészült, elindultunk hát hármasban Péterfi Ferivel és Varga Tamással a nyomdába.

A munka Tiszakécskén folytatódott Polyák Bercinél, aki akkoriban a helyi művelődési ház vezetője volt, és rendelkezett nyomdagéppel, meg persze értett is hozzá, több helyi és környékbeli kiadványt készítettek. Ez akkoriban még üzletnek is jó volt. A nyomdagép egy Romayor volt, ami hátulról harmadik a nyomdagépek sorában a gyereknyomdát és a stencilgépet megelőzve. A3-as papírra dolgozott, és egyszerre a lap egyik oldalát tudta megnyomni.

A kedves Olvasó talán már kitalálta, hogy maradt még egy fejtörő: mely oldalakat kell egy A3-as lapra ragasztani ahhoz, hogy lapozható legyen az újság, és az egymás utáni oldalak a lapozás során helyes sorrendben kövessék egymást. A megfejtés egyszerű, ha megszámozzuk egy hagyományos iskolás füzet lapjait.

Ezután már csak figyeltük Bercit, ahogy nyomólemezeket készít, majd kinyomtatja az első Parolát. Az utolsó teendő az összehordás volt, a kinyomtatott lapokat egymás mögé tenni és félbehajtani, majd örülni... Így vettük kézbe mi is, olvastuk el – többször is – a „saját nyomtatott szakmai folyóiratunkat – a Parolánkat”. Aztán hazautazás, postázás, terjesztés...

Még egy oldalt mutatok az első számból, a hetediket. Kérem a kedves Olvasót, olvasson bele a lap alján kezdődő cikkbe. Az írás végét az előzőleg mutatott oldal tetején találja.

Ez a cikk lehet az írásom elején keresett, mának szóló üzenet. Megtanultunk valamit, és azonnal terjeszteni kezdtük a megszerzett tudást. Ma sem kell mást tennünk!

Köz – közösség – közösségi tér

Szerző: [Monostori Éva](#)

Mi történt az elmúlt 30 évben a közösségi terek, azok *fenntartói és üzemeltetői* körében?[1] A rendszerváltást követően *milyen módszerek, irányok* formálódtak, melyek azok, amelyek gyökeret vertek, s miért? Milyen *eredmények és buktatók* jelentek meg az egyes mozgalmak háza táján? A kialakított és bevezetett struktúrákban milyen közösségi, közösségfejlesztői, demokratikus *újításokat* láthattunk a helyi társadalom bevonására?

Az általában vett közösségi tér 30 éves történetét igyekszem bemutatni a közösségi terek funkciói és üzemeltetői tükrében. A terek pusztá leírásának és térhasználati szokásaink alakulásán túl kitérek a térhasználókra, a helyi társadalomra, annak változó igényeire, lehetőségeire, a tér szolgáltatási területeire és kívánatos rendszerére.

Hazai viszonylatban a közösségfejlesztés mint szakma és maguk a közösségi terek is *a kultúra, a közművelődés területén gyökereznek*, így nem mehetünk tovább ezek áttekintése nélkül. A kulturális közösségi tér, s szolgáltatásainak alakulása, átalakulásai meghatározóan hatnak a településre, így magukra a fizikai közösségi terekre is. A szolgáltatási rendszer és/vagy kínálat változását optimális esetben a helyi emberek, a helyi közösségek, a helyben megfogalmazódó szükségletek formálják, alakítják. Mit és mennyit enged ebből maga a szolgáltató közösségi tér, annak fenntartója, illetve alkalmazottja, szakmai koordinálója?

A rendszerváltás egyértelműen pozitív hozadéka, hogy megnőtt a társadalom, ezen belül a kultúra önszervező képessége. A helyi társadalmak és civil szervezetek kulturális aktivitása egyre jelentősebbé vált. A szolgáltatói szektor kiszélesedésének köszönhetően bővült a kínálat. A választás szabadsága a kulturális fogyasztásban manifesztálódott. Egyre vonzóbbá váltak az otthoni szabadidős tevékenységek, megváltoztak az igények, nőtt a tömegkultúra viszonylagos súlya. Csökkent ugyanakkor a kultúra fogyasztásának szakrális jellege. Megnőtt az egyéni tájékozottság értéke, és nőtt a társadalmi egyenlőtlenség mértéke (Hunyadi 2004a, 112-116. o.; 2005, 67. o.).[2]

„Fontos, hogy a közösségi tér helyben, *a településen legyen*, hogy *valós szükségletekre* érdemben reagáljon, hogy az *önkéntesség* szerephez jusson, hogy erőfeszítéseket tegyen az *érdekeltek körének bővítésére*, hogy építsen *helyi erőforrásokra*, s hogy a közösség *szolidaritása, összetartozása* megnyilvánulhasson benne, vagy a közösség saját

kezdeményezése legyen. *Közösségi alapú szolgáltatásról akkor beszélünk tehát, ha arra a közösségnek befolyása van, és érzelmileg is azonosul vele, a sajátjának érzi.* [3]

I. Művelődési házak

A hazai művelődési intézetek alakulásának történeti bemutatása nem célom, csupán az elmúlt 30 évre szorítkozom. G. Furulyás Katalin a *Kulturális Szemle* 2016 júliusában publikált *A művelődési ház a lakossági vélekedések tükrében* című írásának bevezetésében összefoglalta a közművelődési, kulturális intézmények és intézményrendszerek alakulását, s a tanulmányban részletesen vázolta a művelődési terek használatát is. [4] A tanulmány szerteágazóan és alaposan vizsgálja a művelődési otthonok kérdését, azonban a közösségi tér fogalma túlmutat a művelődési házakon, kultúrotthonokon. Beke Pál szerint a közösségi tér „tető a közösség felett”, ami nyilvánvalóan szerteágazó tartalmat jelent az épített környezettől a természeti környezeten keresztül egészen az általunk közösségi térnek nevezett helyekig.



A 30 éves múltra visszatekintve, 1989 meghatározó év, ami nem csupán a PAROLA indulásának, hanem a hazai demokratizálódás kezdetének éve is volt. Az első áttörés is éppen 30 éve, a gyülekezési jogokat törvénybe iktató jogszabály (1989. évi III. törvény a gyülekezési jogról) megszületésével

kezdődött, melyben a gyülekezéshez való jog a kötelezően biztosítandó alapvető [emberi jogok](#) közé emelkedett, s amelyet a [Magyar Köztársaság Alkotmánya](#) védett. Ettől kezdve sem az [államnak](#), sem másnak nem állt jogában megakadályozni és kérdőre vonni a különböző célokkal létrehozott közösségek létezését és működését, illetve a polgárok adott közösségekhez való csatlakozását.

„A rendszerváltás ellentmondásos helyzetbe hozta a közművelődés intézményrendszerét, illetve a rendszerváltás ellentmondásban találta az intézményrendszert. Az intézményrendszer állami, tanácsai, üzemi stb. fenntartás és felügyelet alatt állt, ilyen módon kétségtelenül függött és tartozott a szocialista rendszerhez. Ugyanakkor a rendszerváltó mozgalmak jelentős része köthető volt valamilyen formában az intézményrendszer működéséhez, hiszen a közösségi összejövetelek, a nyilvánosság első



felügyelet nélküli próbálgatásai nem egyszer bújtatva, vagy éppen már felvállalva ezekben a közösségi helyszíneken, intézményekben estek meg. Az új, piaci viszonyok új lehetőségeket hoztak, piacra próbált kerülni a közművelődés, vagy annak a piacképes, illetve annak vélt tevékenység elemei. Új

alapvetések kerülnek a politikai és a szakmai közgondolkodás homlokterébe. Legyen az új út a kultúra, a kulturális javak menedzselése, a házak fenntartása-működtetése kerülhessen civil szervezetek, magánszemélyek, piaci szereplők kezébe, szűnjön meg a politikai ellenőrzés, az ideológiai befolyás folyamatos kitekintéssel léve a nemzetközi (nyugati) példákra, finanszírozási, intézményi rendszerekre.” (G. Furulyás 2016)

1997-ig nem született új „kulturális” törvény, tehát az 1976-os, régi törvény volt érvényben ezekben az átmeneti időkben; a helyzet így egyre inkább anakronisztikussá, majd komikussá vált. Az új törvény, az 1997. évi CXL törvény előkészítése tulajdonképpen 1990-ben, a rendszerváltás idején kezdődött, majd közel egy évtizedes előkészítő, egyeztető szakasz után került a parlament elé. Ebben a majd egy évtizedig eltartó ex lex állapotban a törvény-előkészítés mint tartalmi fő szál és az igen eleven, eltérő logikájú szakmai párbeszéd folyamatosan értékeli, pozicionálja, újragondolja a közművelődés intézményrendszerének, a benne folyó tevékenységeknek, illetve a benne dolgozó szakembereknek a lehetőségeit. A közel háromezer, így vagy úgy felszerelt, még ha nem is optimális adottságú, de rendelkezésre álló művelődési ház, közösségi tér olyan adottság volt, amellyel szinte minden aktor számolni kívánt. (Földiák 1993, 8. o.). Mindeközben tevékenységek, szakmák váltak önállóvá, sokkal hangsúlyosabbá a kínálatban, vagy éppen piaci szereplőkké: bizonyos piacképes oktatási tevékenységek, a szolgáltatások egy jelentős köre, a mentálhigiénéhez köthető tevékenységek, a szociális-segítő munkák feladatrendszere és a közösségfejlesztés is.^[5] (Vercseg 1993, 125. o.) Tehát átalakuló fázisba érkezett mind maga a közösségi tér, mind az azt üzemeltető és/vagy fenntartó entitás és a közösségi térben tevékenykedő szakmai tevékenység is.

Az 1997-ben életbe lépő új kulturális törvény igyekezett a lehető legnagyobb szabadságot adni a településeknek. A normatív előírások az önkormányzatok számára szabtak

feladatot, városok esetében intézményi fenntartási kötelezettséget, a feladatok testre, településre szabását helyi rendeletekre bízta. (G. Furulyás 2005, 7. o.)[\[6\]](#)

Ma összességében az látható és tapasztalható, hogy a helyi közművelődési intézmények s a bennük dolgozók többnyire megmaradtak a kultúra közvetítése mellett, szolgáltatási rendszerük is ehhez igazodik, amit a szakmai vezetés, rugalmasságától és helyi, szakmai elköteleződésétől függően, természetesen tágíthat.

Azt is tapasztaljuk, hogy a művelődési házak meghatározóan állami, önkormányzati tulajdonban és fenntartásban működnek, de emellett megjelenik a civil és egyházi, valamint vállalkozási formában működtetett közösségi tér is. Szakmai háttere jobbra biztosított, tehát a fenntartó személyétől függetlenül a benne dolgozók, a szakmai követelményrendszernek megfelelően, nagyrészt diplomával rendelkező szakalkalmazottak.

II. Teleházak

„A teleház olyan ember- és társadalomközpontú újítás, melynek célja a közösség fejlesztése, formálása, ezeken keresztül a településeken élők életminőségének javítása. A teleház egyben olyan helyszín is, ami lehetőséget biztosít a közösségi programok szervezéséhez, eszközöket és segítséget ad a mindennapi élet ügyeinek elintézéséhez, a közösségi lét színterének kialakításához.”[\[7\]](#)

Magyarországon az első teleházak már 1994-ben létrejöttek, majd folyamatosan bővült a paletta; 2000-ben 123, 2009-ben pedig (egy közbenső nagy növekedés utáni visszaesést követően) 360 teleházműködött az országban. Hohl Ferenc doktori értekezése[\[8\]](#) szerint a Teleház Kht. 2002 végére 6-700 teleház jelenlétét vizionálta országszerte. Hohl szerint (2005) jelenleg nem lehet egy teleházzal megmondani, hogy az mennyiben hatékony, van-e értelme fenntartani, hiányoznak ehhez a számszerűsíthető mutatók, indikátorok. Emiatt nem lehet a teleházak munkáját összehasonlítani sem így maradnak az elérhető dokumentumok alapján levont következtetések.

A teleházak elsősorban civil szervezeti mozgalomként létesültek, mivel nagyszerű eszköznek tűntek a helyi társadalmakban meglévő hiányosságok pótlására. Kezdetben csak a kistépülések alapítottak teleházakat, mivel nekik voltak a legkisebb esélyeik a modern eszközökhöz való hozzájutás terén. Nagyon fontos volt a teleházakban dolgozók

szakmai hozzáértése, hiszen a ház csak akkor tudta stabilan biztosítani a szolgáltatást, ha alkalmazottja biztos tudással rendelkezett.

1999-ben Gáspár Mátyás, a Teleház Kht. ügyvezetője fogalmazta meg a teleházak addigi szolgáltatási irányait. 1999-2000-ig a hálózatfejlesztés volt a fő cél, amit több támogatási vonalon is erősítettek. Ebben az időszakban kapcsolódott be a teleház mozgalom a falugondnoki szolgáltatásba, ill. annak kiszolgálásába, valamint a foglalkoztatás kérdéskörébe, ahol nagy teret kapott a távmunka jelentőségének hangsúlyozása. S ebben az időben jelentkezett az igény a kisposták, illetve a kiskönyvtárak, valamint a kis művelődési házak teleházzá fejlesztésére is.

A kistelepülési létből való kilépés a városi teleházak, valamint a régiós hálózatok megjelenése hozta. A változások igyekeztek alkalmazkodni a – részben – helyben megfogalmazott igényekhez, ám maga a szolgáltatási kínálat elsősorban továbbra is az infokommunikációs területre helyezte a hangsúlyt. Magukról a teleházakról kevés információ érhető el, azonban azt látjuk, tapasztaljuk, hogy az ország több településén ma is meghatározó közösségi térként és szolgáltatásként vannak jelen.

Jól látható tehát, hogy a rendszerváltást követően jellemzően a teleházak biztosították a helyi közösségi teret, s ezeket többnyire a helyi közösség vagy egy civil szervezet működtette, általában megfelelő szakmai háttérrel.

III. Civil Közösségi Házak

Beke Pál és kortársai már a '80-as években beszéltek és írtak a helyi társadalom és annak szükségleteire építő civil közösségi házak fontosságáról. Beke tanulmányai és írásai több platformon követhetőek nyomon, a '80-as évektől egészen haláláig. Az utolsó, általa szerkesztett kiadvány, a *Saját művelődési otthonunk*^[9] is részletesen foglalkozik ezzel az irányvonallal. „Vajon mi történne, ha nemcsak a kiüresedett funkciójú, esetleg elhagyott épületeket, az intézményi vagy a vállalkozási formában gazdaságtalanul működtethető helyiségeket kapnák meg a valamilyen kulturális/művelődési szándékot megvalósítani akarók, hanem a még működő művelődési otthonokat is azok, akik jelenlegi használói? Az erre való állami normatívát és az önkormányzatok korábban erre fordított pénzét éppen úgy megkaphatnák, hiszen az a helyben lakók kulturális/művelődési feladatellátására való. Ez pedig az intézmény működtetési módjától függetlenül kerül ugyanannyiba. A bennük alkalmazott népművelőket ugyanúgy használhatnák, hiszen ez utóbbiak *eleddig is őérettük* voltak létjogosultak. A viszony persze megváltozna. A

használóból tulajdonos, a népművelő pedig óhajukat szakszerűen teljesítő alkalmazottjuk lenne.”



A civil közösségek által működtetett közösségi terek létjogosultsága a mai napig nem egyértelmű. A Beke Pál vezette *Magyar Művelődési Intézet* és annak munkatársa, *Kereszti Ferenc* országjáráson mérte fel a közösségfejlesztésben, a helyi civil kezdeményezésben működtethető közösségi tereket, illetve azokat a civil

közösségeket, akik már működtetőként szerepeltek. Ez utóbbiak szűk köréből 2005-ben megalakult a *Civil Közösségi Házak Magyarországi Egyesülete*, s annak regionális központjai. Az egyesület azonban a mai napig sem jutott el odáig, hogy képes legyen betölteni az alakuláskor megfogalmazott alapfunkcióját, miszerint szakmai módszertani központjává válik a civil közösségi házaknak. A teleházakhoz hasonlóan ezen a területen sem született kutatás arra vonatkozóan, hogy milyen számban és minőségben vannak jelen a közösségi terek működtetésében civil szervezetek.[\[10\]](#)

Kisebbségi felmérések és tanulmányok azt bizonyítják, hogy ahol van civil közösségi ház, ott jellemzően önkormányzati ingatlanban és egy szervezet működtetésében biztosítja a szolgáltatásokat. A Beke által említett francia példa a helyi társadalom erőforrásaira és szükségleteire épül, abból ered, tehát az adott település(rész), szomszédság közösségeinek együttműködését tekinti irányadónak. Az egy szervezet általi működtetésnek több buktatója is van. Azon túl, hogy a „tulajdonosi” lét szerepeket és kiváltságokat sugallhat, melyhez nehezebb az újak csatlakozása, s a használat is alá- és fölé-rendeltetéseket szülhet, a fenntartás és üzemeltetés sem rentábilis. Megjelenik a saját ingatlan, illetve a magánszemélytől vagy vállalkozástól bérelt ingatlan is, azonban jellemzően ezeknél is csak egy-egy civil szereplővel találkozunk. Komáromban, például, a civil tulajdonban lévő *Mag-ház* ugyan további öt civil szervezettel együttműködve jelenik meg a közösségi terek palettáján, azonban ez egy sajátos magyar módosulása a francia példának.

IV. Integrált Községi és Szolgáltató Terek (IKSZT)

2007-ben a *Fejlesztési és Vidékfejlesztési Minisztérium* megbízásából indult el az integrált községi és szolgáltató terek hálózatának kidolgozása. Az IKSZT program szakmai koncepciójában egy szerteágazó szolgáltatási kínálattal terveztek[11]: köz- és községi művelődés, községfejlesztés, információs társadalom, a koragyerekkori fejlődés, fejlesztés, gyerekszegénység-gyereklét, ifjúságfejlesztés, közoktatás, foglalkoztatáspolitikai, szociális munka, egészségfejlesztés, település- és vidékfejlesztés, vállalkozásfejlesztés. A kidolgozott támogatási rendszer az ország 5000 lélekszámnál kisebb vagy 100 fő/km² népsűrűség alatti, nem városi rangú településeken működő települési önkormányzatoknak, települési kisebbségi önkormányzatoknak, a településen székhellyel/telephellyel rendelkező nonprofit szervezeteknek és egyházi jogi személyeknek, illetve többcélú kistérségi társulásoknak és önkormányzati társulásoknak nyújtott lehetőséget arra, hogy épületet újítsanak fel, amelyben az új szolgáltatási modell működtetésével magát a szolgáltatási rendszert és a helyi foglalkoztatást is segítik.[12]

A címpályázatra 2008-ban a közel 3000 jogosult településről összesen 1003 pályázat érkezett be; a címpályázat értékelése alapján 972 szervezet lett címbirtokos. A címbirtokosok közül 635 részesült támogatásban közel, 27 milliárd forint forrás felhasználásával.[13]

Az IKSZT módszertani útmutatójának[14] gyakorlatba való átültetése azonban nem volt problémamentes, hiszen az abban megfogalmazott egységes „normarendszereket” nem minden település tudta a valóságban teljesíteni. A kötelező és a választható szolgáltatási területeken előírt minimálisan, területenként és időkeretenként megvalósítandó szolgáltatási irányok meghatározásakor a területi és települési egyedi szempontokat nem vették figyelembe. A pályázók, főként önkormányzatok, elsődleges célja a településeken lévő községi terek megújítása volt, a terekben dolgozók sem minden esetben a szolgáltatási területekről kerültek a programba. A fenntartási időszak elteltével az IKSZT-k településenként saját igényeikhez igazítva folytatják a tevékenységeiket, minden bizonnyal vannak szolgáltatási területek, amelyek teljesen elmaradnak, s kerülnek új irányok is a folyamatba. A Dudás Katalin tanulmányának[15] alapjául szolgáló kutatásban leírt változtatási javaslatok is igen szerteágazóak, nem rajzolódik ki belőlük egy egységes irány módosítás. A szükséges változtatásokat – az IKSZT-ket létrehozó koncepció logikájának megfelelően – az egyes IKSZT-knek kell helyben kidolgozniuk, közönségük és községeik bevonásával.

V. Settlement házak

„A settlement egy olyan közösségi központ, mely egyszerre több célt valósít meg. Hozzájárul a helyi közösségek fejlődéséhez, fejlesztéséhez, szabadidős tevékenységeknek nyújt teret, segíti a szociális problémák megoldását, információt nyújt, és segíti a különböző emberek, csoportok és közösségek közötti kommunikációt, a lakosság életminőségének javítását. Szolgáltatásait szabadon igénybe vehetik korhatár nélkül egyének, családok, közösségek. A settlement konkrét lépéseket tesz a már meglévő kezdeményezések, szerveződések megerősítésére, a helyi közösségi erők integrálásáért, a társadalmi párbeszéd megszerveződéséért. Így a helyi közösségi élet strukturáltabbá és szolidárisabbá válik, új mozgások indulnak be a közéletben, új fiatalok vonódnak be közösségi alapú programok szervezésébe, esetleg helyi igény és akarat alapján közösségi alapú szolgáltatások szerveződnek. Az igazi önszerveződést nemcsak a helyi programszervezés lehetősége, hanem a szervezett helyi közösségi érdekvédelem is motiválja.



A settlement típusú működésben a helyi közösségi színteret vagy szomszédsági központot működtető helyi szervezetet az önkormányzat megfelelő szerveivel való együttműködésen felül egyetemisták és önkéntesek segítik. Számos szolgáltatást nyújthat egy settlement, azok tervezésében és megvalósításában alapvető szempont a

helyi közösség igénye, szükségletei és az érintettek részvétele. (...) Lényeges, hogy szolgáltatásai nem ágazati elkülönülésben, hanem komplex módon, a különböző szakmák és az érintettek közül szerveződő önkéntesek, civil szervezetek szoros együttműködésében valósulnak meg. A settlement eszme jegyében a hangsúly a szolgáltatások esetében azon van, hogy ne csak szakemberek és szakmai intézmények szolgáltsanak, hanem az érintettek is – az ő segítségével. Az ügyes-bajos dolgok intézésétől a megszervezett gyerekefelügyeleten át a beteglátogatásig széles a skála, és alkalom nyílik a közösség erőforrásainak mozgósítására.” (Giczey 2012)[16]

2007-ben az ÉLETFÁ Segítő Szolgálat Egyesület kezdeményezésére elindult a hálózat szervezése, melyhez 2010-re negyven érdeklődő csatlakozott. „Mozgalmunk meghatározása szerint a settlement típusú szervezetek lehetnek kis önsegítő csoportok,

de nagyobb szolgáltató szervezetek is, aktivitásuk kiterjed a szociális, gazdasági, kulturális, oktatási és környezetvédelmi szükségletek teljes körére, az óvodáktól az idősök klubjáig, az egészségügyi programoktól az analfabetizmus elleni programokig, a hajléktalanok ellátásáig.

Tevékenységek: közösségfejlesztés; a lakosság életminőségének javítása; információ nyújtása, különböző emberek, csoportok és közösségek közötti kommunikáció segítése; szervezeti érdekvédelmi tevékenység; képzés, oktatás; egyetemisták, főiskolások bevonása.” (Giczey 2015) [\[17\]](#)

Az eltökélt hazai elindulás törekvései elé akadályok gördültek. A csökkenő aktivitás, a fenntarthatóságot biztosító finanszírozás elmaradása mellett a szemléletmód alakulásával is szembe kellett néznie a mozgalomnak. A 2015-ben kelt összegzés alapján úgy tűnik, hogy a hazai mozgalom az elindulásban ugyan aktív és elkötelezett, azonban a folyamatos működéshez, működtetéséhez még nem teremtdött meg a feltételrendszer. Arról, hogy ma Magyarországon hány settlement típusú közösségi tér működik, nincs elérhető információ.

VI. Biztos Kezdet Gyerekházak

„A Biztos Kezdet Gyerekházak célcsoportját a hátrányos helyzetű településeken, településrészekben élő, 0-5 éves gyereket nevelő családok alkotják, akik korlátozottan, vagy egyáltalán nem férnek hozzá a jó minőségű szolgáltatásokhoz, napközbeni ellátáshoz. A Gyerekház esélyt ad arra, hogy a legnagyobb szegénységben élő gyermekek is a lehető legkorábbi életkorban megkapják azt a támogatást, ami segíti képességeik optimális kibontakozását és megalapozza sikeres iskolai pályafutásukat.” [\[18\]](#)

A szintén angol mintára épülő modell első kísérletei 2004-ben indultak, ezt követően 2006-ban a Szociális és Munkaügyi Minisztérium támogatásával 52 helyen indulhatott meg a Biztos Kezdet program a 2000 fő feletti településeken, jellemzően városokban. A szorosan gyermekek fejlesztésére irányuló szakmai feladatok ellátása mellett maga a tér közösségi térként is szolgált, hiszen a gyermekek kizárólag a szüleikkel együtt lehettek az épületekben, s a gyermekfoglalkozások, fejlesztések mellett intenzíven jelentek meg a szülőket, családokat megszólító programelemek is.

2015-ben a Gyerekesély programba – jobbra – hátrányos helyzetben lévő települések nyújthattak be pályázatot Biztos Kezdet Gyerekház kialakítására és működtetésére; az eredményekről 2018-ban készült esettanulmány [\[19\]](#) kiter a közösségi tér szolgáltatási

területeire, melyeket elsősorban a gyerekházba járó szülőknek biztosítottak. Ezek alapján különböző tematikus beszélgető körök, illetve egyéni beszélgetések tervezése rajzolódik ki. Mindezek mellett klub formában jelennek meg kézműves foglalkozások, főzési ismeretek, háztartási praktikák, egészséges életmóddal kapcsolatos csoportos beszélgetések a védőnővel, szakemberekkel, népszokások az évi ünnepkörökkel kapcsolatban, aktuális témák az óvodai, iskolai beiratkozással kapcsolatban. Külső meghívott előadó, foglalkozásvezető – bár igény mutatkozik rá – forráshiány miatt nem, vagy csak elenyészően jelenik meg.

„A költségvetési forrásból finanszírozott, a jelen kutatás során felkeresett házak vezetőinek az interjúiból leszűrhető továbbá, hogy jelenleg hiányzik a régebb óta a programban dolgozók folyamatos ismeretmegújítása, a programba újonnan belépők alap-, és továbbképzése, a munkatársak és vezetők rendszeres szakmai tapasztalatcseréje, azaz az úgynevezett hálózati tanulás értékeinek fel-, és kihasználása.” (Németh 2018, 33. o.)

VII. Elfogultság nélkül a Mag-házról

A Komáromban kialakított Mag-ház a „közösségi művelődés kíváncsatos szervezetének” modelljét alapul véve működő közösségi tér, amit az épület tulajdonos szervezetén (Élettér Egyesület) kívül további öt szervezet konzorciuma működtet és üzemeltet a civil önkormányzatiság és kontroll alapelvén.



A Mag-házat 2007-ben nyitottuk meg; másfél éves intenzív összefogással, önkéntes munkával és jelentős anyagi támogatással (egyesületi magán-személyektől) készült el. Folyamatos bővítése a szolgáltatási kínálat gyarapítását is biztosítja.

A tulajdonos szervezet már a fizikai építkezés során törekedett a fenntarthatóságra, így módszeresen kutatta azokat a lehetőségeket, amelyek hosszú távra is biztosíthatják az üzemeltetést és fenntartást. A Mag-ház modell a franciaországi MJC (*Maisons des Jeunes et de la Culture* – ifjúsági és közösségi ház) adaptációjából alakult ki, melynek alappillére a közösségi (szervezeti) összefogás, együttműködés.

A Mag-ház alapját azok az egyesületek, alapítványok jelentik, melyek közös, közösségi és gazdasági megfontolásokon nyugvó, elhatározásból együttműködve üzemeltetik.

Érdekükben áll, hogy közösen tartsanak fenn szakmai vezetést, titkárságot, könyvelést, hogy közösen, és így hatékonyabban, használják ki helyiségeiket. A Mag-ház jobban képviseli a lakosság sokszínű érdeklődését és különféle érdekeit, a „közös” költségvetésbe befolyó összegek sokrétűbb tevékenységet tesznek lehetővé, mint ha minden elaprózva, szervezeti szinten történne. Az egyesülési szabadság értelmében természetesen bármelyik szekciónak bármikor jogában áll kilépni a konzorciumból, és önállóan folytatni a tevékenységét.

A Mag-házat összefogó konzorciumon kívül vannak együttműködő és társult tagok is. A társult tagok között egyaránt találhatunk jogi személyeket és olyan szakembereket, akiket hozzáértésük, szakértelmük miatt hívnak be a működtetésbe. Az együttműködő tagok kizárólag jogi személyek, akik projektek, programok, fejlesztések területén, egy-egy cél megvalósítására kötött megállapodás keretén belül kapcsolódnak a konzorcium valamely tagjához.

A konzorcium évente egyszer közgyűlést tart (az egy szervezet-egy szavazat elve alapján), amelyet a szakmai vezető hív össze írásban. Az egyesületi működéshez hasonlóan itt is a közgyűlés vitatja meg és fogadja el a konzorcium (Mag-ház), valamint annak tagszervezetei (egyesületek) tevékenységéről szóló tartalmi és pénzügyi beszámolót, meghatározza a következő évi költségvetést és szakmai irányvonalakat, megvitatja a tagszervezetek szuverén törekvéseit, s azok kapcsolódásait a konzorciumhoz. A közgyűlés a döntéseket abszolút szótöbbséggel hozza meg. A természetes és a jogi személyeknek egyaránt egy szavazatuk van. A konzorcium létszámát a konzorciumot alkotó szervezetek képviselői alkotják és biztosítják. A határozatok megvalósítását a konzorcium által megbízott szakmai vezetés irányítja a konzorcium erőforrásaira támaszkodva.



A konzorciumot a megbízott szakmai vezetés képviseli, ez a grémium rendeli el a kiadásokat, és hagyja jóvá a bevételeket, tájékoztatja a konzorcium tagszervezeteit a cselekvés irányvonalairól, és felügyeli azok végrehajtását. A konzorcium nem a társadalmi egyenlőség, hanem a társadalmi

igazságosság elvén működik, ami azt jelenti, hogy tagjai saját emberi és anyagi forrásaik lehetőségeivel csatlakoznak. Így a tagszervezetek nem egységesen egyenlő mértékben, hanem erőforrásaiknak megfelelően járulnak hozzá a közös célok megvalósításához. A 12 éve zavartalanul működtetett közösségi tér úgy tölti be funkcióját, hogy a benne tevékenykedő szervezetek autonóm célkitűzéseire építve gazdag életteret biztosít a helyi közösségeknek.

A Mag-ház a demokrácia védett műhelye; rajta kívül többnyire csak különféle hierarchiákban, alá- és fölérendeltségi viszonyokban, túlszabályozottan tehetjük a dolgunkat. A Mag-ház ideális közeget biztosít a másokkal való egyenrangú és szolidáris együttműködés megtanulására, begyakorlására. Persze nyilvánvalóan nem lehet „csak úgy” együttműködést generálni; kell hozzá egy közösen felvállalt cél és feladatrendszer, melyek mentén kikristályosodnak nemcsak a tennivalók, hanem a még nem ismert vezéregyéniségek és a különféle szerepeket betöltő személyek is.

„A civil struktúra kialakítása cél és eszköz a tudatosabb polgári lét megélésére, egyidejűleg mintateremtő gyakorlóhely a települési demokrácia működésére. [...] A benne együttműködők a társadalmi életben való aktív részvétel lehetőségét adják azoknak, akik ezt szívesen fogadják, s így cselekvési teret-terepet is biztosítanak.[...] Ez pedig nem más, mint a polgári társadalmak alapja; az önkéntesség, az öntevékenység, az önkormányzás, az öngazgatás.” A közösségi tér feladata, hogy „közreműködjön a helybéli társadalom barátságos, őszinte és szolidáris viszonyainak kiépítésében.” A benne működő szervezetek – még ha azok tagjai magánemberként kapcsolód(hat)nak is különböző ideológiai, felekezeti, stb. irányvonalakhoz és nézetekhez -, egységesen, mindenféle pártpolitikai irányzattól függetlenül végzik a tevékenységeiket.[\[20\]](#)

Összességében megállapíthatjuk, hogy közösségi tér működtetéséhez alapvetően öt meghatározó tényezőre van szükségünk. Legyen fizikai terünk, ahol összejövünk. A tulajdonosi létnél fontosabb az üzemeltetői kör, mely a helyi társadalom tagjaiból, közösségeiből áll. Az infrastrukturális feltételeknél fontosabbak a helyi erőforrások, melyekre építünk, támaszkodunk. S nem feledkezhetünk meg a közösségi tér funkciójáról, a közösségi szolgáltatási kínálatról sem. A közösség [bevonás](#)ával fel kell mérni a település igényeit, meg kell vizsgálni a már adott szolgáltatásokat, s együttműködést kell generálni az integrálható területeken. Nem csak a szolgáltatási területeken célszerű és kívánatos az integráció, hanem a közreműködői körnél is. Törekednünk kell tehát arra, hogy az adott település szomszédságait, közösségeit minél szélesebb körben megszólítsuk, bevonjuk,

majd pedig együttműködünk velük. Ez az ún. társadalmi tőkénk, amire támaszkodhatunk, ami biztosíthatja a folyamatos innovációt és fenntarthatóságot.

A közösségi terek társadalmiasításával a közösségi térnek lehetőséget kell adnia a lakossági kezdeményezéseknek. Ha megadjuk az egyéneknek a bizalmat és a lehetőséget, akkor aktívak lesznek azok a felelős és cselekvő állampolgárok, akik nem csak elvárják a szolgáltatások meglétét, hanem tesznek önmagukért, szűkebb és tágabb környezetükért, és e pozitív értékek mentén maguk is a szolgáltatások generátorai lesznek.

A közösségi szolgáltatások alapvetése, hogy az állandóan változó és folyamatosan megújuló társadalmi igényekhez igazodnak. Az integrált közösségi teret működtetőknek figyelemmel kell lenniük a megjelenő igényekre, és a szolgáltatási portfóliót is ennek megfelelően kell változtatni, természetesen a pénzügyi lehetőségek figyelembe vételével.

Az integrált közösségi és szolgáltató terek a cselekvőképes egyén kibontakozási lehetőségének megteremtése mellett egy térben teszik lehetővé, s a rendszeres nyitva tartással elérhetővé a lakosság számára a helyben releváns szolgáltatásokat. A több funkciót ellátó tereknek nyitottnak kell lenni minden olyan szolgáltatásra, amely a helyi lakosság igényeiben merül fel.[\[21\]](#)

Említettem az épületet, azt működtető közösségeit, s szolgáltatási kínálatát. Ki kell térjünk még a koordinálásra, azaz a szakemberi feltételekre, valamint a szolgáltatást és épületet fenntartói feltételekre. A jó közösségi szakember nélkülözhetetlen a folyamatban. Beke szerint éppen ez a formáció igényli a népművelőként alkalmazott szakemberek jelenleginél lényegesen magasabb számát, akárcsak a jelenleginél differenciáltabb munkájukat. Ez jelentheti helybéli megbecsülésük jelenleginél magasabb szintjét is. Ez a működési forma szükségelteti és igényli leginkább kezdeményezőkézségüket, közösségfejlesztői képességüket; e formációban alkalmazva válik leginkább nyilvánvalóvá, hogy a társadalomfejlesztés legfontosabb helybéli szereplői éppen ők.[\[22\]](#)

A fenntartói feltételek szinte valamennyi közösségi térnél sérülnek, sérültek. A közművelődési rendszerekben működtetett művelődési házak folyamatos finanszírozási gondokkal küzdenek. Az épületek, az alkalmazotti kör, a szolgáltatási kínálat nem biztosítható a jelenlegi állami normatívából. Az az önkormányzat vagy civil szervezet, mely nem tud egyéb külső forrásokat bevonni, nehezen boldogul. A külső pályázati források is szűkülnek a kultúra és a civil területen egyaránt, a sokat hangoztatott közösségi gazdaság és/vagy vállalkozások irányába még kevesen indultak el, s nagy

változások ott sem mérhetőek. Ugyanez jellemző a többi közösségi szintre is. Náluk azonban még az is elmondható, hogy a kezdeti támogatott indulásokat a folyamatos kivonulás, vagy a teljes támogatási struktúra elvonása jellemzi.

A fenntarthatóság nem megoldható pusztán az egyik oldalról, nem elegendő a kizárólagos állami vagy más fenntartói (önkormányzati, civil, vállalkozói) szerepvállalás. Szükséges a szektorközi egyeztetés, a partnerség. Az államnak saját érdekében rá kell ébrednie, hogy tartós berendezkedésre akkor számíthat, ha állampolgárai elégedettek, ha jól és biztonságban érzik magukat, ha alapvető szükségleteik és közösségi érdekeik nem sérülnek. Ehhez azonban nem csak beszélni kell róluk, hanem beszélni kell velük. Át kell engedni szerepeket, feladatokat, felelősségeket. Ennek a folyamatnak lehetnek szinterei a közösségi terek.

[1] A cikk megírásában Monostori Ádám nyújtott értékes segítséget

[2] Hunyadi Zsuzsa (2004a): A budapestiek kulturális szokásai. [Találkozások a kultúrával 3.] Budapest, Magyar Művelődési Intézet – MTA Szociológiai Kutató Intézet. 112-116. o.

[3] Molnár Aranka – Peták Péter – Vercseg Ilona (2014): Közöségi lehetőségek a mélyszegénység elleni küzdelemben. Önszerveződés és szakmaközi együttműködés. Budapest, 42. o. Készült a „Közöségi felzárkóztatás a mélyszegénységben élők integrációjáért program szakmai koordinációja” című projekt (TÁMOP 5.1.3-09/1-2009-0002) keretében. A projekt főpályázója az Autonómia Alapítvány, konzorciumi partnerei a Közöségi-fejlesztők Egyesülete, a Lechner Lajos Tudásközpont Nonprofit Kft. (korábban: VÁTI Nonprofit Kft.) és a Szociális Szakmai Szövetség.

<http://melyszegenysegy.hu/dokumentum/tar/htmls/>

[4] G. Furulyás Katalin: [A művelődési ház a lakossági vélekedések tükrében](#). Kulturális Szemle, 2016. július.

[5] Vercseg, Ilona (1993): Új foglalkozás alakul? In: Közművelődés a társadalmi változásokban. A Magyar Honvédség Közművelődési és Művészeti Főigazgatósága és a Honvéd Kulturális Egyesület közös kiadványa, Budapest

[6] G. Furulyás, Katalin (2005): Második résztanulmány [„A közművelődést érintő jogszabályok hatásvizsgálata”](#) című kutatáshoz. SZÍN, 2005/1, Budapest

[7] <https://sites.google.com/site/ongaikonyvtar/telehaz>

[8] Hohl Ferenc: A teleházak szerepe a vidékfejlesztésben: hatás- és hatékonyságvizsgálat, Doktori Iskola: Gazdálkodás és Szervezéstudomány Doktori Iskola

[9] Beke Pál (2010): [Saját művelődési otthonunk](#). Civil Közösségi Házak Magyarországi Egyesülete, Komárom.149-164 o.

[10] Jelen szakmai áttekintésben nem számolunk a sportszervezetek és azok közösségi tereivel, kizárólag a művelődés területén működtetett közösségi tereket érintjük.

[11] Beke Márton-Ditzendy Károly Arisztid (2010): Integrált közösségi és szolgáltató terek. In. Beke Pál: Saját művelődési otthonunk. Civil Közösségi Házak Magyarországi Egyesülete, Komárom, 149-164. o.

[12] Az IKSZT címet elnyert szervezetek jogosultságot nyertek az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból (EMVA) az integrált közösségi és szolgáltató tér kialakítására a 112/2009. (VIII. 29.) FVM beruházási jogcím rendelet keretében kérelmet benyújtani az IKSZT infrastrukturális feltételeinek kialakítása, valamint működtetésének támogatása érdekében, összesen 200 000 eurónak megfelelő forint összegig. A 2009. évi pályázat [3] (a továbbiakban IKSZT rendelet) az IKSZT-ket működtető szervezetek számára kötelező és opcionális feladatokat határozott meg.

[13] Dudás Katalin (2016): [Az integrált többfunkciós szolgáltató terek – IKSZT-k – tevékenysége](#). Kulturális Szemle 2016. július, NMI Művelődési Intézet Nkft.

[14] Beke Márton, Ditzendy Károly Arisztid (2018): [Integrált szolgáltató és közösségi terek – módszertani kézikönyv](#). HROD, Budapest.

[15] Dudás Katalin (2016): [Az integrált többfunkciós szolgáltató terek – IKSZT-k – tevékenysége](#). Kulturális Szemle 2016. július, NMI Művelődési Intézet Nkft.

[16] Giczey Péter (2012): A settlement mint szervező központ. In: Válogatott irodalmak, szakirodalmi összegzések a Peremhelyzetű és kirekesztett csoportokkal végzett szociális és közösségi munka c. képzés II. részéhez. 17-18. o.

[17] Giczey Péter (2015): [A settlementek esélyei Magyarországon](#). Parola 2015/4

[18] [A Biztos Kezdet Gyerekházak szolgáltatói és szerkezeti modellje, 2009](#), BK, MATT

[19] Németh Szilvia (2018): MTA TK Gyerekesély Műhelytanulmányok 2018/2. A [Biztos Kezdet Gyerekházak heterogenitása](#) (2018) Esettanulmány, T-TUDOK

Tudásmenedzsment és Oktatóskutatási Központ Zrt. Kiadó: MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, Budapest

[20] Beke Pál: [Saját művelődési otthonunk](#). Civil Közösségi Házak Magyarországi Egyesülete 2010, Komárom

[21] [Az integrált közösségi és közösségi szolgáltatások feladatai](#)

[22] Beke Pál (2010): Francia minta hazai formában. Saját művelődési otthonunk. Civil Közösségi Házak Magyarországi Egyesülete, Komárom. 15-21. o.

Hozzájárulás - Közösségi gazdaságfejlesztés a közösségfejlesztésben

Szerző: [Mészáros Zsuzsa](#)

Tanulás és tanítás

3 évvel az alakulást követően, 1992-ben kerültem kapcsolatba a Közösségfejlesztők Egyesületével, amikor a kecskédi közösségfejlesztési folyamat részese voltam, helyi intézményvezetőként és közösségfejlesztést tanulóként. Ettől az évtől tudom nyomon követni igazán az Egyesület életét. Kecskéd ugyan egy viszonylag jó helyzetben lévő település volt abban az időben, de a munkanélküliség már itt is felütötte a fejét. Természetes volt tehát, hogy azon a konferencián, amelyet a KÖFE Szécsényben szervezett 1993-ban az angol Devoni Szövetkezetfejlesztési Ügynökség közösségfejlesztőinek részvételével, már kecskédi lakosok is részt vettek.^[1] Ez is jelzi, Egyesületünk vezérelvét, miszerint a fejlesztési folyamat akár legkorábbi szakaszában is minden olyan eseménybe, tudásátadásba be kell vonni a helyieket, amely a további közösségi tevékenységeket segítheti.

Ezen a konferencián született meg az a gondolat, hogy Magyarországon meg kell szervezni egy szövetkezetfejlesztő tanfolyamot a devoni kollégák közreműködésével. Magam is részese voltam 1994–1996 között ennek a képzésnek, amely közösségfejlesztői pályafutásomnak meghatározójává vált. Judith Reynolds alapvetése indított arra, hogy ma már közel 30 éve foglalkozzam a témával, kis léptékben, elsősorban helyi szinten, ahogy ez a Közösségfejlesztők Egyesületének működésére is jellemző.

„Mit is értünk közösségi alapú gazdasági fejlesztésen? Nagyon sokféle válasz létezik erre a kérdésre. *Az alapvető kiindulásom az, hogy a közösségi vállalkozás a helyi emberek készségeire és tapasztalatára épít, és ezt a tudást, tapasztalatot használja fel arra, hogy helyben munkahelyet teremtsen*” – mondta Judith.^[2]

1995-ben a tanfolyam résztvevőinek lehetősége volt betekinteni az angliai Devon megyei szövetkezetek munkájába, majd 1997-ben az európai szövetkezeti szakmai hálózat, a [CECOP](#) támogatásával Svédországban és Angliában hosszabb tanulmányúton vehettem részt. Ezek az utak elköteleződést és inspirációt nyújtottak a további munkához.



A fejlesztő munka tervezése, 1998. Kunbábony

Tovább erősítették tudásunkat a kilencvenes évek végén Kunbábonyban – az Egyesületünk által alapított *Civil Kollégium Alapítvány* képzési központjában – szervezett konferenciáink. A tapasztalatokat a Parolában is közöltük. (Szervezzük meg Önmagunkat! c. cikk.[\[3\]](#))

Tananyagokat fejlesztettünk, ezeket országszerte tanítottuk országszerte a közösségi gazdaságfejlesztés szemléletmódját vidékfejlesztők, helyi közösségi vezetők, szociális munkások, közösségfejlesztők, közművelődési szakemberek körében. A közösségi vállalkozásra felkészítést rövidebb és hosszabb kurzusokon, főként a hátrányos helyzetű régióban, a változtatni szándékozó munkanélküliek számára tettük elérhetővé. Az elindult kezdeményezéseket már a helyi közösségfejlesztők gondozták. Ezekből a tapasztalatokból gazdagodtunk mi is.

2000-ben jelentettük meg a [Szomszédsági gazdaságfejlesztés](#) c. *Parola* füzetet, amely az 1999-ben Brüsszelben, az Európa Parlamentben szervezett „Buurteconomie werkt” (Szomszédsági gazdaságfejlesztés a gyakorlatban) című konferencián elhangzott előadások és az arra benyújtott tanulmányok alapján készült, és amelynek magyar kiadásában már a saját Felső-kiskunsági kísérleti folyamatunk is szerepelt. Ezzel a kiadvánnyal is újabb inspiráló ötleteket és a szemléletmód megerősítését nyújthattuk a közösségi munkával foglalkozóknak, városi és vidéki fejlesztőknek.

„...úgy is fogalmazhatnánk, hogy a közösségfejlesztés potenciálisan a helyi munkahelyteremtés szellemi infrastruktúrájába tartozhat Magyarországon és közép- és kelet-európai régióban is [...] Ahhoz, hogy a hátrányos helyzetben élők sikerre vihessék elképzeléseiket, összehangolt segítségre van szükségük. E segítségnek egyik lényeges eleme a közösségfejlesztés is, amely segít a helyi lakosok és intézményeik közötti kapcsolatok kiépítésében, a kommunikáció rendszeressé tételében, a helyi erőforrások feltárásában, a szükségletek azonosításában, s mindezekkel együtt önbizalmat épít és önálló cselekvésre buzdít, s segít a helyi közösségnek információs, képzési és kapcsolati szükségletei kielégítésében. E folyamat azonban csak akkor folytatódhat sikeresen, ha a

vállalkozás jogi és pénzügyi támogatási rendszere, valamint a szakmai segítség és a folyamatos követés kérdése megoldott, mégpedig helyben is elérhető módon.”[4]

Szakmai értelemben a koronát erre a tanulási folyamatra a *Budapesti Nyilatkozat* tette fel, amely külön fejezetben foglalkozott a témával.

Közösségfejlesztés, helyi gazdaságfejlesztés és szociális gazdaság

4. „Minden nemzeti akciótervnek – beleértve a szegénység és a társadalmi kirekesztés elleni terveket – tartalmaznia kellene egy külön szekciót, amely meghatározza a szociális gazdaság és a helyi közösségi gazdaságfejlesztés szerepét.
5. Az Európai Unió törekedjen arra, hogy mindinkább elterjessze a már meglévő európai és Európán kívüli tapasztalatot és gyakorlatot: az EU segítse elő és támogassa a szociális gazdaság már meglévő tapasztalatainak cseréjét, különösen a csatlakozó és a csatlakozásra váró országok esetében.
6. A helyi gazdaságfejlesztési tervek, struktúrák és irányelvek kidolgozásakor ismerjék el és kezeljék a helyi közösségeket aktív és legitim partnerként.” – részlet a *Budapesti Nyilatkozatból*, 2004.[5]

2004 után rendszerszintű változások történtek, amelyek befolyásolták a munkánkat. 2006-ban megjelent a szövetkezeti törvényen belül a szociális szövetkezet fogalma. Akkor úgy éreztük, hogy ez már közel visz bennünket ahhoz, hogy a közösségi vállalkozás szövetkezeti formában formális keretek között is megvalósítható legyen. Természetesen az világos volt, hogy ez önmagában nem elég. Elsősorban a potenciális résztvevők felkészítése a legfontosabb és az, hogy folyamatos támogatást kapjanak, amíg kifejlesztik a saját tulajdonú szövetkezetüket. Mindazok, akik korábban már szövetkezetfejlesztői képzést kaptak – az angliai szövetkezetfejlesztőtől- joggal feltételezték, hogy a tudásuk, most hasznára lehet az újabb szerveződéseknek. Az Országos Foglalkoztatási Közalapítvány kapott állami támogatást ahhoz, hogy *szociális szövetkezeti mentorokat* képeztesen, a képzést Egyesületünkre bízta 2007-ben (ez volt a Szövet-Kezdet elnevezésű projekt). Mivel az újonnan induló szövetkezetek az OFA-tól anyagi támogatásban is részesülhettek, sokan indultak el ezen az úton, elsősorban a civil szektorból jött kezdeményezések nyomán. A mentori támogatást akkor, bár képzett mentorok már voltak, nem kapták meg. Több kezdeményezés lábba maradt, több egy idő után megszűnt, vagy átalakult. Újabb lökést egy későbbi TÁMOP támogatás adott, már

kiépített segítő hálózattal, amelyet az OFA működtetett, amiben itt-ott részt vettek az általunk képzett mentorok is. Egyesületünk ezt a feladatot nem kaphatta meg, hiszen meghívással csak az OFA tudta ezt a szerepet ellátni. A hálózat azonban hasonlóan épült fel, mint ahogy mi is elképzeltük annak idején, régióként különféle szakemberek segítettek az új szövetkezeteket. A fókusz a közösségi vállalkozásról a társadalmi vállalkozásra terelődött. A mi megközelítésünkben ez a két formáció más. Míg az első általunk kívánatosnak tartott – a közösség erejére, tettekrekésztségére, erőforrásainak összeadódására, szolidaritásra, az életminőség javulására alapoz, a másik a külső forrásokra, a profit termelésre és a tartós foglalkoztatásra koncentrál.

Továbbra is fontos célunknak tartottuk, hogy a közösségfejlesztő munka része legyen a közösségi gazdaságfejlesztés, hiszen az alapprobléma, a munkanélküliség, párosulva a kilátástalansággal – a későbbi közmunkaprogramok bevezetése után is – fennállt. Úgy gondoltuk, hogy professzionális szakemberek szükséglete egyre szerteágazóbb. 2008-ban a **Közösségi és civil tanulmányok** mesterképzés elindulását segítettük az ELTE-n, amelyben a Közösségi gazdaságfejlesztés önálló tantárgyként szerepelt. Ugyanebben az évben **Közösségkonferenciánk** témája a közösségi munkahelyteremtés, újonnan formálódó szövetkezeti kezdeményezések bemutatása volt.

Mivel felnőttképzési intézményként akkreditáltattuk magunkat, 2009-ben felnőttképzési programként is jegyeztettük a 24 órás Közösségi gazdaságfejlesztést, a KÖFE stratégiai partnere, a *Civil Kollégium Alapítvány* pedig a Közösségi vállalkozásra felkészítő, szintén 24 órás képzést.

2013-ban *Közösségi gazdaságfejlesztés a gyakorlatban* címmel jelent meg írásom^[6] a Debreceni Egyetem szakmai folyóiratában, amely jelezte, hogy a felsőoktatásban főként a szociális munkás képzésben egyre inkább felszínre tört az igény, a nem kiszolgáló szolgáltatásra, hanem képessé tételre való felkészítés irányába. Szociális gazdaság témájú kurzusokat indítottak, konferenciákat és programokat szervezetek több egyetemen (Nyíregyháza, Szekszárd, BGF), amelyeknek közösségfejlesztő tanáraink is részesei voltak.

Nyári Egyetemeink rendszeres témája volt a közösségi gazdaságfejlesztés egy-egy jó kezdeményezés bemutatásával, szakmai fórumokkal, műhelymunkákkal. Témánk szempontjából külön említést érdemel a 2012. évi, *Közösségben. Szolidárisabb – Igazságosabb – Fenntarthatóbb* címmel jelzett nyári egyetemünk és a *Védegylet*

Egyesülettel közösen szervezett 2015-ös Körfeszt, az Átalakuló Kisközösségi programok bemutatásával.

2010 és 14 között zajlott az a mélyszegénység elleni program[7], amelynek előkészítésében konzorciumi partnerként vettünk részt, majd a különböző térségi projektekben szakértői közreműködést nyújtottunk. E projektek jelentős részében megjelent a közösségi gazdaságfejlesztés, közösségi vállalkozásfejlesztés; a kilátástalanságból kivezető jövőképet igyekeztünk nyújtani a nehéz helyzetben élőknek. Különösen fontos számunka, például, az Ág településen végzett fejlesztőmunka. [8] Mára már szociális szövetkezet alakult a helyiekből.

„2016 novemberében, éves Közösség konferenciája keretében, a Közösségfejlesztők Egyesülete, az ELTE TáTK Humánökológia, illetve Civil és Közösségi Tanulmányok szakjaival karöltve, szakmai tanácskozás szervezett *Mi az, hogy mi? –Közösségi alapú gazdaságfejlesztés jelen időben címmel*. A fenti kérdésfeltevésből kiindulva a konferenciát az a felismerés (vagy vélekedés) hívta életre, hogy a közösség, közösségi alapú, társadalmi, fenntartható, fejlődés/fejlesztés, helyi, gazdaság, vállalkozás fogalmakról, az ebben a dimenzióban megjelenő kölcsönhatásokról, szinergiákról, lehetőségekről és szükségszerűségekről beszélnünk, gondolkoznunk kell. Elméleti és gyakorlati szinten is teendők vannak, s a többes szám első személy alá ez esetben besoroljuk szinte valamennyi társadalmi és gazdasági fejlesztő szakma képviselőit. A Parola 2017. évi 3., a **Közösség és gazdaság** címet viselő különszáma is e teendők felismerésének jegyében született.[9]

2015-17-ben a közösségfejlesztés kikristályosodott szakterületei mentén tagozatokat szerveztünk, amelyek közül az egyik témája a közösségi gazdaságfejlesztés. Igyekeztünk összehozni mindazokat a szakembereket, akik a téma ismerői, gyakorlati szakemberei. Velük közösen gondolkodtunk azon, hogy mit is jelent ez a fogalom, és közösségfejlesztőként mit tehetünk. „Különböző szakterületek fejlesztői (vidékfejlesztők, szociális munkások, szociológusok, szociálpolitikusok, közösségfejlesztők, közigazdászok) akár egymástól függetlenül is eljutnak ugyanarra a gondolatra: szükséges tenni annak érdekében, hogy az emberek jóléte ne a kiszámíthatatlan politikától, a gazdasági szereplők kapzsiságától függjön.

Közösségi gazdálkodás, helyi gazdaság, közösségi vállalkozás fogalmakat egyaránt használják a szakemberek. Van, aki úgy véli, hogy először közösségi vállalkozásokat kell

létrehozni, ezek összekapcsolódása hozza létre a közösségi gazdaságot. Van, aki a nagy családok egymásnak való termelését és szolgáltatásait tekinti a közösségi gazdaságfejlesztés alapjának, belső piac kialakításával. Többen az élelmiszer-függetlenség körül fejtik ki gondolataikat. Kiemelik a bizalom szükségességét, a képességek fejlődését és azt, hogy mint egésznek kell néznünk a helyi társadalmat. Amikor **közösség által irányított helyi fejlesztésről beszélünk, ami csakis folyamat** és nem projekt szemléletű, akkor több, akár 5,6 év is kell ahhoz, hogy a közösségi gazdaság eredményei már láthatóvá váljanak. „[\[10\]](#)”



2019-es Nyári Egyetem Kunbábonyban

A legutóbbi, 2019. évi nyári egyetemi programunk, ahol a globális nézőpont (klímaválság) és a helyi kezdeményezések egyaránt megjelentek, már jelzik, hogy megszokasodott a tudatos életvitelt folytatók, az erről gondolkodók és

fenntartható gazdaság témája mentén közösségbe szerveződők száma.

Kutatások, tanulmányok, szakdolgozatok, doktori disszertációk, konferenciák, képzések sokasága jelzi, hogy mennyire fontos ez a téma. Jelzik azt is, hogy – bár a kezdeményezések sokasodnak, nem ülhetünk ölbe tett kézzel, mondva, hogy minden megy magától.

A közösségfejlesztésnek dolga van e területen.

A fentebb említett tagozati kezdeményezés szerint, az alábbiakkal szolgálhatjuk azt, hogy egymásra, a környezetünkre odafigyelő, egymással egyenrangú partnerként együttműködő, jobb életminőséget elérő, demokratikusan működő közösségekben és között élhessünk, jövőt adva magunknak, az egy időben velünk élőknek és az utánunk jövőknek.

- tananyagfejlesztés, képzés (közösségi vállalkozók, szakemberek, terepmunkások, együttműködők, tanárok);
- tanulmányutak szervezése, ajánlása;
- műhelyek szakemberek számára, interdiszciplináris együttműködés;
- laza tanácsadói hálózat létrehozásában való részvétel;
- folyamatok gondozása;

- mentorálás;
- információk nyújtása (konkrét jogi, pénzügyi, ügyviteli stb.), kiadványok készítése, konferenciák szervezése;
- jó példák gyűjtése, elemzése, publikálása;
- döntéshozók felé a szükséges változtatás képviselete;
- együttműködés segítése;
- egyedi megoldások kidolgozása az adott közösséggel;
- módszertan fejlesztése;
- a közösségi gazdaságfejlesztésre érzékeny piaci szereplők bevonása;
- kutatás, eddigi kutatások másodelemzése
- egyéni és csoportos mentális támogatás.[\[11\]](#)

A közösségi gazdaságfejlesztés, helyi gazdaságfejlesztés, szövetkezetfejlesztés, közösségi vállalkozások, társadalmi vállalkozások fejlesztése, ezekben való napi működés gazdagítja az egyént, a közösséget egyaránt, nem pusztán egy alternatíva a fogyasztás és pénz orientált világban, hanem az élhető élet elősegítője. Ebben van továbbra is hivatása a Közösségfejlesztők Egyesületének.

A közösségi gazdaságfejlesztés egy példája



Üvegház építés

Az alábbiakban a Közösségfejlesztők Egyesülete egyik leghosszabb terepmunkájának főbb állomásairól és eredményeiről adok képet, amely ott és akkor, az adott körülmények, problémák, emberek, intézmények, akkori politikai, hatalmi viszonyok között létrejöhett.

A folyamat a *Felső-Kiskunságban* zajlott 1998-2012 között, illetve ma is folytatódik, függetlenül Egyesületünk közreműködésétől. A teljes történetet nem fér e cikk kereteibe, részletei a Parola hasábjain már megjelentek.

A térség a dél-alföldi régió egyik, munkanélküliséggel jelentősen sújtott területe volt az ezredforduló körül. A közösségfejlesztő folyamat során minden érintett településen feltárult, hogy a munkalehetőségek hiánya mellett az információ, a képzések, a

közösségek, segítő intézmények, közösségi vezetők ugyanúgy hiányoznak. Alapkiindulásunk az volt, hogy először az embereket kell egymáshoz közelítenünk, őket kell felvértezni információval, tudással, képességeik feltárásával és fejlesztésével, köztük a mindennapi együttműködések lehetőségének, feltételeinek létrehozásával, mert csak ezzel együtt lehet előre lépni a gazdasági együttműködések felé. Felismertük, hogy ezek egymást erősítő hatásával lehetne eredményt elérni, de ehhez létre kell hozni minden terület közösségi intézményeit.

Az alábbiakban felsorolt kezdeményezések időben hol párhuzamosan, hol egymás után követték egymást, a tágan értelmezett koncepcióba illeszkedve. A kezdeti lépések után önálló életet éltek, a benne résztvevők (egyének, civil szervezetek, önkormányzatok, intézmények) formálták. A fejlesztési folyamat főbb lépcsőfokai a következők voltak:

- Helyi munkanélküliek felkészítése önfoglalkoztató vállalkozás, közösségi vállalkozás tervezésére, indítására (1997-98). Több egymást követő 90 órás kurzus, közösségi megbeszélés, erőforrás-feltárás után megalakult a Kunbábonyi Szövetkezet (1999), amely a helyi családokat fogta össze paprikatermesztésre és közös értékesítésre, ezzel kiegészítő jövedelmet teremtve maguknak.
- 1998-ban a folyamatot segítő szakemberek létrehozták a Községi Vállalkozásokat Segítő Szolgálatot.
- Létrehoztunk egy közösségi munkás hálózatot (minden településen, helyi, képzett közösségi munkások kezdeményezték a problémák megoldására közösségi aktivitásokat).
- A közösségi munkások hálózatba szerveződve térségi programokat és új közösségi szolgáltatásokat szerveztek (a *Felső-Kiskunsági Községi Munkások Egyesülete (FKKME)* születése, 1999)
- A térségi közösségi gazdaságfejlesztési folyamat során feltáró, célkitűző partnerségépítő folyamat indult mindhárom szektor bevonásával, (1999-2000)
- Létrejött a *Felső – Kiskunsági Gazdaságfejlesztő Alapítvány FELGA*, amelynek egyik alapítója a KÖFE volt (2000)

A két szervezet (FKKME és FELGA) megszületésével a közösségfejlesztés és a közösségi gazdaságfejlesztés két pillérének intézménye jött létre. A fejlesztési folyamatot ezt követően már a két, helyiekből alakult szervezet vezette, amihez a KÖFE szakmai támogató háttérrel biztosított. Alább nagyon tömören igyekszem összefoglalni, hogy mi minden történt a térségben másfél évtized alatt:



Közös munka Kunbábonyban

- civil szervezetek alakulása településenként, illetve ezek szövetségbe tömörülése;
- munkanélkülieket segítő mentor hálózat 10 településen (1999-2005);
- civil közösségi házak létrejötte információs központtal, közösségi

kávézóval 2002-2012, 2004;

- foglalkoztatási programok új közösségi szolgáltatásokban (közösségi házak, családi napközi, idősek ellátása, gyerekek táboroztatása), 40 év feletti nők képzése, foglalkoztatása 2003-2012;
- információáramlás érdekében: Pusztai Rádió (kisközösségi rádió), Hét TV (térsvégi tévé fiatalok által alapított szociális szövetkezetben) 2005-2012, ill. 2007-
- felnőttképzési programok, Tan-tér (iskolai felzárkóztatás, nyelvtanulás, ökológia, turizmus stb.) 2004-2010;
- térségi foglalkoztatási paktum 31 taggal mindhárom szektor képviselőjével 2007;
- tanulmányutak hazai és külföldi jó példák megismerésére;
- szociális szövetkezet működése a Civil Kollégium üzemeltetésére 2011 óta;
- a FELGA új vezetése térségi védjegyet vezetett be, összefogva a helyi termelőket, majd termelői piacot, térségi fesztivált, információs napokat, képzéseket hozott létre, ezzel is erősítve a gazdálkodók egymáshoz való kapcsolódását;
- a FELGA a mai napig a térség jelentős adminisztrációs szervezete könyvelési, és pályázatírási szolgáltatásokkal

Természetesen emellett sokféle állami, önkormányzati kezdeményezés is elindult, amely a térséget is érintette. Ez hol segítette, hol nehezítette a közösségi mozgásokat. Ilyen volt, például, a LEADER program, melynek az adminisztratív háttérét első körben a FELGA biztosította, amíg a politikai érdekek ezt felül nem írták. Ahogy erősödött a központi befolyás, úgy gyengült a civil kezdeményezések ereje a térséget érintő nagyobb volumenű összefogásokban. Azonban a kis közösségi kezdeményezések települési szinten tovább élnek, működő civil szervezetek vezetésével.

A kiskunsági térségi munkával kapcsolatban megjelent cikkek

Wiegmann Alfréd: [A bábonyi szövetkezés](#), Parola, 2001/2

Mészáros Zsuzsa: „[Kutya nélkül eb a pásztor](#)”, Parola 2008/4

Hunti Mihály, Halmai Zoltán: [Reflex Szociális Szövetkezet](#), Parola 2008/4

[Bemutakozik az Adacs-Bábony Szociális Szövetkezet, Községi ÉletKamraKitekint-gető](#)
VI., 2012

Cikkek, tanulmányok, amelyeket érdemes megismernünk a közösségi gazdaságfejlesztés témájában

Alf Ronnby: [Helyi közösségek mozgósítása](#), Parola 1996/2

A Kunbábonyi Szövetkezetről készült film, 1998.

Solymosi Judit: [Bárcsak sokáig tartana! A Longo Mai szövetkezetek húsz éve](#), Parola 1993/6

Vercseg Ilona: [Milyen a jó közösségi beavatkozás? Egy katalán példa – Figueres](#), Parola 2011/3

Fábiánné Szabó Irén: „[Kutya nélkül eb a pásztor](#)”, Parola 1996/2

Mészáros Zsuzsa: Svédországi szövetkezetek és projektek a munkanélküliség enyhítése érdekében, Parola [1998/2-3, 4](#)

Guy Dauncey: [Az összeomlás után – a közösségi gazdaság erősödése](#), Parola 1998.2-3

Vercseg Ilona, [Összefoglaló gondolatok](#), Parola 2009/1

Vágvölgyi Gusztáv, Szép Éva: Községek felé- a fenntarthatósági kezdeményezések jó gyakorlatai, közösségsszervezési és vezetési mintázatai, Inspi-Ráció Egyesület, 2014.

Németh Nándor (szerk.): A helyi kezdeményezésű gazdaságfejlesztési programok vizsgálata. Esettanulmányok. MTA Közgazdaságtudományi Intézet, Budapest, 2011.

Pataki György – Takács Sánta András (szerk.): Természet és gazdaság. Ökológiai közgazdaságtan. Typotex Kiadó, 2007.

Fenntartható közösségek – tájbarát mezőgazdaság. A pannonhalmi tanácskozás résztvevői által 2011. szeptember 17-én elfogadott közös állásfoglalás

Mihály Melinda: Összefoglaló a társadalmi vállalkozásokról és a segítő szervezetekről

[1] Vercseg Ilona: Szécsényi tanulságok: Szövetkezetfejlesztés a helyi közösségekben, Parola 1993/2

[2] Judith Reynolds, Közösségi gazdasági fejlesztés, Parola 1997/2-3

[3] Lys, Alison: Szervezzük meg Önmagunkat!, Parola 1997/2-3

[4] Vercseg Ilona: Községfejlesztés és közösségi alapú gazdaságfejlesztés Magyarországon, Szomszédsági gazdaságfejlesztés, Parola füzetek, 2000, 38. o.

[5] Parola, 2004/1

[6] Acta Medicinæ et Sociologica Vol. 4. No. 8-9. (2013.)

[7] Közösségi felzárkóztatás a mélyszegénységben élők integrációjáért, TÁMOP 5.1.3.-09/1

[8] Oláh Roland: Az egymásért végzett munka értéke és jelentősége kalákában végzett házfelújítás Ágon: közösségfejlesztés áruházában, Parola, 2014/3.

[9] Farkas Gabriella: Község és gazdaság. Gondolatok a különszám elé, Parola 2017/3

[10] Részlet a Községi gazdaságfejlesztés tagozat munkaanyagából, 2017

[11] Részlet a Községi gazdaságfejlesztés tagozat munkaanyagából, 2017

Bizalom – kötődés – fejlődés

Szerző: [Kovács Edit](#)

Az ünnepek olyan események, amelyekkel újra és újra megélhetjük az összetartozás, a valahova tartozás biztonságát és örömét. Alkalom arra is, hogy átgondoljuk a kapcsolatunkat az ünnepelttel, és emlékeztessen minket arra, mit érzünk iránta, mi köt össze bennünket. Persze a köszönetek és a hálák mellett a hiányok, a gyengeségek is eszünkbe jutnak. A magunké, a másiké. Ezek kölcsönös elfogadásában születnek a tartós kapcsolatok.



A Közösségfejlesztők Egyesülete idén ünnepli alakulásának 30 éves évfordulóját. Ebbe már jócskán beleférnek sikerek éppúgy, mint megtorpanások, kudarcok, örömök, bánatok. A 25. születésnap kötetének előszavában azt írtuk, hogy *„ennyi idő alatt elveszhet a naivitás, de nem az optimizmus”*. Öt év elteltével azt írom

már inkább, **sose szabad elveszíteni azt a bátorságot, amivel a számtalan lehetőség közül kiválasztjuk azt a néhányat, melyekkel ott és akkor dolgoznunk kell, és tesszük, amire szegődtünk.** Munkánkkal valódi és tartós változásokat generálunk a közösségek megélt tapasztalataiban azáltal, hogy a közösségek részt vesznek a saját szempontjaikra és érdekeikre irányuló elemzésekben és cselekvésekben. Az eredmények azok a változások lesznek, melyek a megvalósult folyamat következményeként jönnek létre. Ezek több szinten azonosíthatók: közösségi (pl. életminőség, közösségi irányítás, közösségi kapacitás), politikai, strukturális vagy kormányzati szinten (pl. közösségi hálózatok és partnerségek, döntéshozók napirendjén közösségi témák jelennek meg, támogatást kapnak, gyakorlatban láthatóvá válnak a marginalizálódott közösségeket előnyösen érintő változások). Mindre lehet hatni, de **ha véges az erőforrás, akkor dönteni kell, hogy hol időszerű a munka.** Ez a közösségfejlesztés jelen idejű kihívása.

A feladatom nem kevesebb a szerkesztők felkérése szerint, mint hogy képet adjak a KÖFE mai helyzetéről, irányultságáról, szerepéről. A 30 év mögé, a jövő elé.

A világ, melynek részesei vagyunk

Erről, gondolom, nem kell sokat írni. Végtelenül kiszolgáltatottak lettünk, mi emberek, miközben mi vagyunk a bolygó legnagyobb veszélyforrásai is. Mármint nem mi. Ők. De kik azok az ők? Elidegenedtünk a természeti környezettől, egymástól és a tetteinktől, azok következményeitől. Látszólag rengeteg kapcsolatunk van, bármilyen információt megszerezhetünk, de igazából magányosak vagyunk, vagy könnyen azzá válunk és bizonytalanok is, hogy mit kezdjünk magunkkal, az életünkkel vagy épp az információkkal, amiket megszereztünk. Napjaink égető kérdései túl nagyok és túl összetettek ahhoz, hogy ezt a magunk szintjén megragadjuk, és tele vannak az ismeretlentől való félelmekkel. Mit jelent a globális felmelegedés, mekkora és milyen veszélyt is jelent ez közvetlenül ránk nézve? Mit jelent az autonómia, hogyan tudjuk bizonyosan, hogy kik vagyunk, és mit akarunk a világban mi, és mit akarnak mások, hogy higgyünk erről? Elég erős-e az önismeretünk ahhoz, hogy tudjuk, kik vagyunk, és milyen értékek vezérelnek, vagy kiszolgáltatottak leszünk keresőalgoritmusok útmutatásának? Miből és hol fogunk élni, mit fogunk enni? Ki és mi uralja majd a világot, tényleg a víz lesz az úr? Nekünk kell menni, vagy ide jönnek majd mások? Ki véd meg és mitől is pontosan? Sorolhatnám mindazokat a nyomasztó és jelenlévő kérdéseket, amelyekkel bármelyikünk nap, mint nap találkozik. Tanultak és kevésbé iskolázottak, kommunikatívak és elzárkózók, tévénezők és könyvet olvasók, szóval mindannyian. A különbség nem itt van, hanem ott, hogy mit kezdünk ezekkel. Hogyan tudjuk értelmezni mindezt a magunk méretére, ki segít ebben, milyen alternatívákat látunk, milyen lehetőségeink vannak és ezek közül a helyzetünkhöz melyik lehet arányos, megvalósítható. Én valahol itt keresem **a közösségfejlesztés küldetését: Ne maradjunk egyedül a globális kihívásokkal ott, ahol mindezt megéljük.**

A társadalom, melyben élünk



Folyamatosan változik. Követi a világ- és európai trendeket, néha oka, néha következménye azoknak. Ezzel jó szembe nézni, főként, ha vízi emberek vagyunk, és tudjuk, hogy kormányozni csak azt a hajót lehet, amelyik gyorsabban halad, mint alatta a folyó. A gyorsan végbemenő társadalmi változásokat csak gyorsan

reagáló szakmai folyamatokkal lehet segíteni. A gyorsaság nem jelent minden esetben megalapozatlanságot, sokszor a cselekvés bátorságát mutatja, ami erős értékeket és alapelveket feltételez és annak tudatát, hogy kétszer ad, aki hamar ad.

A változtatásra való képtelenség a közösségfejlesztés legnagyobb ellensége. Ez nem egy valóságos mumus, annál rosszabb. A tehetetlenség, és annak a mindennapokban megerősített tapasztalata befészkei magát az emberek gondolataiba, és mint a szürke urak az ismert M. Ende regényben[1], elszürkítik azokat. Ez rövidtávon a cselekvéseket akadályozza, idővel pedig felemészti a reményét is annak, hogy a dolgok megváltoztathatók. Ez egy gyors lefolyású fertőzés, mely nem kímél senkit. A közösségfejlesztőket se. Így a közösségi megoldásokban, azok létjogosultságában, erejében való hit megerősítése közös küzdelmünk napjainkban.



A másik nagy küzdelem az idővel van. Bár mindenkinek egyenlő arányban áll a rendelkezésére, azzal, hogy egyre többen osztozunk rajta, nő a kihívása annak is, hogy mi motiválja az embereket arra, hogy egyéni boldogulásukon túli, vagy épp azok helyett közösségi megoldásokra szánják idejük egy részét. Olyanokra, amelyek várhatóan több időt kérnek, de tartósabb,

több szálon megerősített megoldásokat ígérnek (helyi termékek vásárlása, közösségi filantrópia, helyi alapok létrehozása, környezetkímélő, szelíd technológiák alkalmazása a mindennapokban, jó szomszédi viszonyok kialakítása, szolidaritás a mellettünk, velünk élőkkel, kisegítés, együttműködés a mindennapokban, önkéntes munka a helyi közös célokért, közéleti szerepvállalás a közjó képviselésében stb.).

A közösségfejlesztés

Mint *tevékenység*, mint *szemléletmód* és mint *szakma* szerepel saját gondolkodásunkban és mások rólunk alkotott képében egyaránt. Az első huszonöt év eredményeként van neve a tévénységnek, vannak ismérvei, módszerei, terepen szerzett tapasztalatai és azokat dokumentáló, elemző szakirodalmak, azokból következtetett elméletek. Az *Egyesület* tizedik éve táján kiadott első nagyszabású szakmai kézikönyv, a *Közösségfejlesztés*[2], életszerűen sokat dilemmázik az alapokon, a szakmaiságon, a más szakmákhoz képest

való meghatározottságon. A 25. évforduló kapcsán kiadott *Közösségek dicsérete*^[3] c. kötetben együttműködési és kölcsönösségi kérdések kerültek előtérbe. *Mit adunk a másokkal való együttműködésekbe, hogyan járulunk hozzá a társadalmi változásokhoz?* Együttműködést kerestünk, és kínálatot fogalmaztunk meg: állampolgárok, helyi közösségek, közösségi munkamódokban gondolkodó szakemberek, megrendelőként fellépő önkormányzatok és állami szervek, a különböző jogi szabályozásokon dolgozó döntéshozók, valamint felsőoktatásban tanulók számára. Az azóta eltelt újabb 5 évben nem javult a társadalmi helyzet, sőt, a cselekvés terei inkább beszűkültek, a részvétel kockázata pedig ezzel fordított arányban nőtt. Még erőteljesebben tolódnak a közösségfejlesztők látóterébe is azok az antagonisztikus, anomális társadalmi helyzetek, amelyek globális kihívásként azonosíthatók, mégis lokális megoldásokat kell keresni megszelídítésükre, mint a migráció kérdése az elnéptelenedő, elöregedő területeken, családi pénzhiány az infrastrukturálisan épülő peremterületeken, az önkormányzati szerepszőkülés helyi hatalmi tényezőként, energiafüggőség mélyszegénységben, jövőtervezés fenyegetettségben, egzisztenciális kiszolgáltatottság a multik térnyerésének árnyékában, munkaerőhiány a munkanélküliségben, élelmiszer-bizonytalanság a közösségtől elidegenített termőföldek közepén, egészségromlás túlterhelő TB befizetések mellett, elbutulás és kérdezésképtelenség a digitális univerzum térnyerésének időszakában, képviselő nélküli a demokráciában, ...sorolhatnám. Minden ügynek több olvasata van. A különböző oldalak súrlódnak helyben, és feszültséget generálnak maguk körül (a családban, a társasházban, az utcában, az iskolában, a munkahelyen, a polgármesteri hivatalban, a szociális irodákban, kultúr-terekben). Társadalomfejlesztőként ezeket a feszültségpontokat nem csak azonosítani kell, hanem **dolgozni is kell velük. De hogyan? Ez a fő kihívása** a szakmának a következő években.

Mára egységes lett az európai gyakorlat abban, hogy a közös célok elérésére irányuló közösségi cselekvések kollektív elemzése (tervezés-tanulás) alapvető eleme a közösségfejlesztési folyamatnak, azaz a beavatkozás célja nem kizárólag a cselekvésre, együttműködésre való ösztönzés, hanem annak megértése és a tudatosítás elősegítése is. Deklarált cél, hogy az emberek lássák helyzetüket, ismerjék egymást, ismerjék fel közös problémáikat, határozzák el együtt közös céljaikat, és tanuljanak az együtt megtett útból. Ez logikusnak tűnik, mégis viszonylag új az a felismerés, hogy amikor a közösségfejlesztésben elért eredményekről beszélünk, szem előtt kell tartani, hogy eredményeik közösségi folyamatokhoz és a közösség által kitűzött célokhoz kapcsolódnak, azok mentén azonosíthatók. Így hangsúlyt kapott az a szakmai törekvés is,

miszerint a közösségfejlesztői célokat és a szakmailag várt eredményeket, a munka elején hozzá kell kapcsolni az érintett közösség szempontjaihoz, az általuk használt terminológiával értelmezve. Ezzel világosabbá tehető, ki miért van ott, és miért dolgozik. Például, a helyiek jobb viszonyt szeretnének kialakítani egymással, összetartóbb közösséget vágnak maguknak, és ezért dolgoznak együtt a közösségfejlesztővel, alkalmazva módszereit, javaslatait. A közösségfejlesztő célja a társadalmi tőke, a párbeszéd alapú közösségi döntéshozatal erősítése, fejlesztése Magyarországon. Ezek vállalása, kölcsönös igazolása a munka során a társadalmi szerződések sorába emelik a kapcsolatot.

Mi, közösségfejlesztők

Sokan vagyunk mostanában az országban. Gyakori kifejezés a közösségi jelző ma sok szakterületen. Ezek projekteket generálnak maguk körül, melyekben időszakosan ilyen nevű munkakörben dolgoznak, ilyen feladatot végeznek, vagy ilyen jellegű tanulmányokat folytatnak a munkatársak, akik többnyire humán/társadalomtudományi területen végzetek, vagy a gyakorlatban dolgozó szakemberek, akik tanulmányaik vagy terepi szükségleteik okán kerültek kapcsolatba a közösségfejlesztés adta lehetőségekkel, módszertani és elméleti támogatással. Éppúgy, ahogy a keretek és az értelmezések is nagyon különbözőek e területen, a szakmai szerepek és a végzett tanulmányok is tagolják a közösségi munka szakembereit. Legegyszerűbben talán az alábbiak szerint:

- **helyi közösségi munkás:** *saját településén* a közösségért, a közösség ügyeiben eljáró, másokat tudatosan szervező aktivista, nem feltétlenül képzett közösségi szakember, de motivált a tanulásra, tudásszerzésre e téren (24, 40, 60, 120 órás közösségi munkás/közösségfejlesztő képzések állnak a rendelkezésére csak a KÖFE-nél);
- **közösségfejlesztő:** *külső fejlesztő*, aki többnyire a helyi közösséget szervező csoporttal, azok vezetőivel dolgozik intenzíven, kevesebbet közvetlenül a helyi lakosokkal, más helyi szereplőkkel; képzett szakember, aki legalább a 120 órás közösségfejlesztő képzést elvégezte és/vagy más humán segítő szakmai végzettsége (szociális munka, szociálpedagógia, közösségi művelődés stb.);
- **közösségfejlesztő szakértő:** *komplex folyamatokban gondolkodik*, együttműködik más szakterületekkel, megrendelőkkal, részt vesz a fejlesztések tervezésében, illeszkedéseket talál a közösségi megoldások felé. Általában társadalomfejlesztésre

irányuló diplomával, valamint közösségfejlesztői szakmai végzettséggel és terepmunka tapasztalattal rendelkeznek.

Ez nem egy rideg kasztrendszer, inkább differenciálás a terület megragadhatósága érdekében, segítve a hozzáférést, a beavatkozási szintek biztonságos meghatározását. A Községfejlesztők Egyesületének tagjai között mindhárom említett csoport képviselteti magát, egy ember, természetesen, akár több szerepben is.

Országos szakmai egyesületünk



Hozzá tartozik a helyzetképhez, hogy egy állami intézmény bázisán jött létre a Községfejlesztők Egyesülete, éppen 30 évvel ez előtt, az ott adott lehetőségek kiegészítésére. Ma már nincs az a bázis, mely létrehozta maga mellé a kiegészítést. A KÖFE-nek ezért **egésszé kellett válnia**. Így minden kezdeményezés, ami hozzájárul a stabilitáshoz, kiemelt prioritásként

kezelendő. A *status quo* megborult, ami jó. Változást hoz. Most új egyensúlyra kell törekedni a projektmunka és a folyamatos szakmai programok fenntartása mentén **bázisépítéssel, a nyilvánosság és a forrásteremtés** összehangolt és komplex feladataival. Ezekbe most kell befektetnünk, hogy több lábon álló, látható és elérhető szervezetként működjünk. Ennek meghatározó feltételi:

- **Szervezeti struktúraváltás.** Ezen a téren jól állunk. Vannak új eljárások és tagolódások, melyek egyre határozottabb körvonalúak, és többen kapcsolódnak hozzá részfeladatok vállalásával. Cél: önálló, felelős-cselekvő teamekkel megerősíteni az állandó szakmai feladatokat.
- **Több lábon álló finanszírozási rendszer** kialakítása, ami változatosabb bevételi szerkezetet mutat. Folyamatban van. Cél: diverz bevételi szerkezet, a kipróbált közösségi finanszírozási gyakorlatok továbbfejlesztése, területük bővítése.
- Megtartani, és minimális mértékben növelni a **tagságot**, akikre erőforrásként és szövetségesként tekintünk a mindennapokban. Folyamatban van. Mivel a KÖFE egy nyitott tanuló-szervezet, mindenki csatlakozhat, aki tanulta, gyakorolja, csinálja

tudatosan, vagy anélkül a szakmát. Cél az aktív, közösséget fejlesztő emberek elérése, bevonása, közös tanulási és cselekvési helyzetek kialakítása.

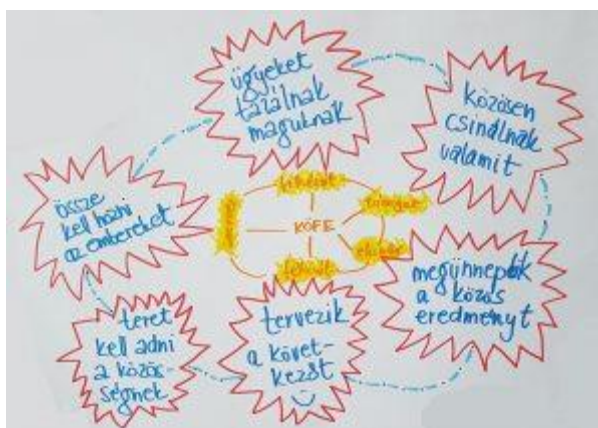
Minden küldetés három íven tudja meghatározni magát, melyek mint hagymahéjak borulnak egymásra. Miért dolgozunk? Hogyan dolgozunk? Mit csinálunk? Azaz a küldetés, a vágyott jövőkép, a módszerek és munkamódok, valamint a tevékenységek mentén. Az elmúlt 5 évben sokat foglalkoztunk mindhárommal, mert elbizonytalanodtunk, kételyeink lettek, melyek sokáig nem múltak. Mostanra beszélgetéseinkben megerősítettük:



Értékalapú munkát végzünk. Az értékek és az alapelvek fontosak, részben súlyt adnak, részben irányt mutatnak. Különösen fontosak ezek zavaros, ködös időkben, vissza lehet térni hozzájuk, bizonyosságot adnak. Mi is ezt tettük. Megerősítettük értékeinket és alapelveinket: **közösség, részvétel, szabadság, méltóság, szolidaritás, változás, fejlődés, lokalitás**, hogy megbizonyosodjunk helyzetünkről, és erőt meríthessünk.

Társadalmi kapcsolódások mentén dolgozunk a lokalitásban. Ezek a beszélgetések visszavezettek minket a közösségfejlesztés alapjaihoz, és felismertették velünk, hogy mindaz, amit a szakma alapelveiben képvisel, aktuális és

fontos feladatot ró ránk napjainkban is. Csak néha nem a logikusan következő lépést kell megtennünk, hanem újra egy alapozót. Fontos terepünk a lokalitás, a helyi munka bizonyosságot ad: heterogén kapcsolódásokról, elfogadásról, valahova tartozásról, lehetséges alternatívákról, önismeretről, cselekvőképességről. Ez a globális problémák megoldásához vezető első lépcső is egyben, egy élő labor. Ha itt megy, akkor nagyobb eséllyel vállalkozhat egy társadalom összetettebb és nehezebb kihívásokkal való megküzdésre. A legkisebb egysége a társadalomnak az együttélő közösség. Azért dolgozunk ezzel a fókusszal, mert ha a részek jók, az egésznek is van esélye.





Különböző ürügekkel összehozzuk az embereket, hogy kapcsolatba kerüljenek egymással, hogy megismerjék egymást, hogy idővel megértsék egymás gondolatait, szándékait és hogy meglássák azokat a dolgokat, amelyek összekötik őket azon túl, hogy a bolygónak épp ugyanazon pontja az élőhelyük. Ezek a közös ügyek sarkallják

őket cselekvésre, amelyek megerősítik a személyes kapcsolatokat, és új erőteret teremtenek a közösségben. A hatni tudó állapotot.

Visszatérő kérdésünk a hogyan. Ahogy a társadalom és kihívásai is változnak, nekünk is változtatnunk kell a vele való munka során. Gyorsabban és rövidebben, több kisebb elem egymásra épülésében kell gondolkodnunk, a hosszú, egyben tervezett és gyakran költséges folyamatok helyett. Ez nem azt jelenti, hogy varázslókká vagy kóklerekké kell válnunk, s varázspálcával és számlatömbbel kell járnunk az országot pricc-pracc-pruccokat kiáltva. Azt jelenti, hogy a folyamatot, amelyben úgy gondoljuk, kialakul, és/vagy megerősödik a közösség, és amely során új helyi minőség születik, sokkal több kisebb egységre kell bontani, amelyeket újabb és újabb erőforrások bevonásával, mozgósításával egymásba kell öltetni. Vállalva, hogy néha nagyobb lesz az öltéshossz, néha szoros, de nem veszítjük el a fonalat. Ezt indokolja az a tapasztalat is, hogy az emberek, legyenek bármilyen pozícióban magán- vagy közszerepükben, nem látnak nagyon előre, nem mernek, tudnak évekre tervezni. Nem a bátorság hiányzik hozzá, a személyes, szakmai, egzisztenciális körülmények indokolják ezt. Manapság felelős magatartásnak számít köz(össégi) ügyekben akkorát vállalni, ami a belátható jövőn belül van. Ezt érdemes tiszteletben tartani és bizakodni abban, hogy az idő múlásával nő a horizont belátható része. Itt jön be a **realitásérzék** és a **szolgálat** jelentősége, hiszen a belülről építkező közösségfejlesztő folyamatoknál fontos, hogy a helyiek minden lépést a saját tetteik eredményeként éljenek meg, mely az ő képességeiket tükrözi és az ő önbizalmukat növeli. Ezt gyorsítani lehet a közösségfejlesztés eszközeivel, de siettetni több szempontból sem érdemes.

Amire építhetünk a jövőben is

Bizalom, kötődés, fejlődés– ezeken át vezet az út az összetartó csoportok, közösségek felé. Ellenkező irány a hanyatlás, ahol a megfosztottság tehetetlen dühöt, regresszív,

romboló magatartást hoz elő azokból is, akik ennél lényegesen többre lennének képesek. Ezen a fordulóponton jelenik meg a közösségfejlesztők szerepe. Kollektív módszereinkkel, a közösségeken belüli és azok közötti kapcsolatépítő munkánkkal a társadalom finom szövetét szőjük, azt a részt, ahol a bizalom és a remény születik.

A remény. Egy titkos összetevő a közösségfejlesztő munkában is. Nem nyilvánvaló a jelenléte, de érzékelhető a hiánya. A reménytelenség passzivitást eredményez, képtelenné teszi az embereket a cselekvésre. Szükségünk van távoli pozitív képekre, amelyek erőt és lendületet adnak a mában, átlendítenek a mindennapok akadályain, sötétségben is fényt mutatnak. Ettől bizakodunk, hogy az emberek jók, hogy a világ jobba tehető, hogy megéri a küzdelem. Az persze karakterfüggő, mennyire élünk a jelenben és mennyire a jövőben. Mennyire van szükségünk eredményekre, visszaigazolásokra a mában, hogy ne csüggedjünk, vagy mennyire dolgozunk az utánunk bekövetkező változások előkészítésén. A remény sem erősebb egyedül, mint közösségben. Erősebb lesz, ha összeadódik, ezért is fontos a csapat. És ez fordítva is működik. A remény egyfelől erőt ad a cselekvéshez, de a cselekvés képességének megélése kinyitja az emberek szemét és szívét a változás esélyeire. Ezt támogatjuk fejlesztő munkánkkal helyben. Kis eredmények által is magabiztosabbak leszünk. Úgy véljük, meg tudjuk csinálni. **A siker tapasztalata reményt teremt a nagyobb változásra.** Szerencsére a sikertelenség nem öli meg a reményt, annál az mélyebbről fakad, táplálja a hitet, ami cselekvésre sarkall.

Az önbizalom. Értékeink megjelennek fejlesztő munkánkban, akarva, akaratlanul is képviseljük azokat a mindennapjainkban. Ilyenek a szabadság, a méltóság vagy a szolidaritás. De nem elég, hogy ezek mentén dolgozunk, időnként ki is kell állni értük. Nem csak azért, mert veszélyben vannak, hanem azért is, hogy egymásra találhassunk azokkal, akik szintén ezen értékek mentén, közösségekkel, közösségi alapon dolgoznak. Ez a bizonyítéka annak, hogy azokkal az értékekkel és meggyőződéssel, amelyeket vallunk, nem vagyunk egyedül. Vannak társaink.

Változással dolgozunk, ezért meg kell értenünk azokat, és nekünk is változtatnunk kell. Aktualizálni, megújítani, módosítani kell a szakmai munka kereteit, módszereit, célját. Változik a világ, nekünk is változnunk kell. Reagálnunk kell a közösségek funkció- és pozícióváltására.

Kérdésekkel dolgozunk. Legfőbb eszközünk a kérdezés. Pallérozni kell magunkat ebben, szárazon tartva a kritikai érzéket nyitott, elgondolkodtató kérdésekkel.

Közösség fókuszú módszertannal dolgozunk. Ez nem első sorban a közösségi interjú háttérbe szorítását jelenti, de szükség szerint jelentheti azt is. Inkább arra hívja fel a figyelmet, hogy fejlesztendő terület a szakmai munkánkban a közösségi beszélgetés előkészítésének és levezetésének módszertana, a párbeszédre alapozott közösségi együttlétek strukturálása, az elkülönült csoportok közötti párbeszéd generálásának



technikái, a mediáció, a váratlan
konfliktusok csoportszintű kezelése, a
párbeszédet fenntartó közösségi
módszerek gazdag tárházának ismerete.

Új munkamódokkal dolgozunk. Rövidebb, szakaszolható, intenzívebb, élményszerűbb, kivitelezhetőbb munkamódokra van szükség, a motiváció fenntartása és a finanszírozás tekintetében is. Fókuszba kell

helyezni a beszélgetést, a támogatásosztást, a kulcsembereképzést.

Európai keretrendszerben dolgozunk. Ez oldja az elszigeteltséget, új tereket nyit.

Érthetően és elérhetően dolgozunk. Meg kell értenünk és meg kell tanulnunk, hogyan lehet a dolgokról úgy beszélni, hogy az minden szinten a megértést, a közeledést szolgálja.

Kapcsolatok mentén dolgozunk. Fókuszba kell helyezni a kapcsolatépítő munkát. Munkánk minden szintjén bizalomépítésre van szükség: szakmai kapcsolatok, szakmaközi kapcsolatok, szervezetek, intézmények és egyének szintjén is. Ehhez

bővítenünk kell tudásunkat és tapasztalatainkat. És persze magunkon is gyakorolnunk kell.

Áthidaló szerepben dolgozunk. A közösségek külső, belső kapcsolatainak erősítése mellett foglalkozni kell a különböző társadalmi csoportok közötti kapcsolatok erősítésével is. Mindhárom (összetartó /megkötő – összekötő – áthidaló) kapcsolati tőke fejlesztésén dolgozni kell.



Közvetlenül dolgozunk **terepen**. Hitelesít, élő kapcsolatokat ad és teret a visszacsatolásra. Kis lépésekben hiszünk. Megléphető módszereket ajánlunk, tervezetten, tartósan.

Perspektíva-nyitáson dolgozunk – magunk és mások számára is. Nincs megoldás, alternatívák és példák vannak. Ezeket meg kell ismerni, tanulni kell belőlük, és meg kell haladni azokat, hogy példát adjunk magunk is.

Tesszük, amit kell...

Erőforrásaink és a látható feladatok metszetében egyesületünk ma öt terület köré szervezi munkáját.

1. **Tanulószervezetként viselkedünk.** Kémleljük a jövőt. Szenáriókat elemzünk. Kérdéseket vetünk fel. Terepi tapasztalatokat elemzünk. Friss gondolatokkal inspiráljuk tagjainkat és környezetünket. Ezek érdekében változatos formában szervezünk és működtetünk eseményeket, képzéseket, műhelymunkát, tanulócsoportokat, utazásokat, folyóiratot, digitális tereket (ökológiai közösségi munka, a jövő szervezetei, automatizáció és társadalom, nők szerepe a közösségek megszervezésében, közösségi filantrópia, stb.). Ezt a munkát a jövőben szeretnénk tervezettebben és sokkal tudatosabban szervezni, új partnerek és új szakmai területek bevonásával a szűkebb szakmai és a szélesebb, a közösségi munka iránt érdeklődő közeg nyilvánosságával.
2. **Közösségi labor-gyakorlatokat szervezünk.** Azaz új területeket próbálunk meghódítani (közösségi befogadás, elkülönült társadalmi csoportokkal való munka, populizmus ártalmainak csökkentése, digitális és földi közösségi terek funkciói, szelíd technológiák közösségi felhasználása, áthidaló kapcsolatok helyi értéke, y-z-alfa generációk életlehetőségeinek támogatása, társadalmi újjáépítés/revitalizáció folyamata stb.)
3. **Komplex területi együttműködések kezdeményezünk** olyan helyeken, ahol megvan az esély a tartós együttműködésre. Fontosnak tartjuk, hogy mindig legyen olyan terepe az egyesületnek, ahol éppen gyakorlati munka zajlik, amely újabb társadalmi kihívásokra hívja fel a figyelmet, kérdéseket vet fel, de adott esetben folyamatba ágyazott lehetőséget kínál a közösségi labor kísérleteinek. Ez jelentős

elköteleződést jelent, de ezek nélkül gondolataink könnyen eltávolodhatnak a mindennapi gyakorlattól.

4. **Nyilvánosságot szervezünk**, gondolataink, üzeneteink, értékeink megosztása érdekében. Célunk a szemléletformálás és értékeink közvetítése mellett a szervezet láthatóságának és elérhetőségének növelése. Ezzel érték közösséget teremtünk, és támogatói kört alakítunk ki szervezetünk és programjaink köré.
5. **Támogatói kört alakítunk**, és változatos eszközökkel törekszünk szervezetünk és programjaink fenntarthatóvá tételére. Értve ez alatt a környezeti, közösségi és technológiai szempontok érvényesítését terveinkben, hogy nagy létszámú, kis lábnyomú, hatékony szervezatként működünk az ország számos területén, kis lépésekkel, tartósan kapcsolódva.

A leírtak olvasása során talán nem minden olvasó élt át katarzist; ez rendben is van így. Nem az eredmény kiemelkedő, ahova jutottunk, hanem az út, amit megtettünk, hogy együtt juthassunk ide. Az út, amely átvezette a szervezetet következő életszakaszába, megtartva értékeit, megerősítve alapjait, de frissítve gondolatait a működéséről, a szerepéről és fenntartásáról. Az egyesület teljes választmánya[4], amely éppen egy éve kezdte meg közös munkáját, azon fog dolgozni a következő esztendő során, hogy ez a 30 éves, felnőtt, autonóm, értékes és a közössége által támogatott szervezet újabb határozott lépéseket tegyen, hogy a fenti kereteket hasznos munkával, régi és új kapcsolatokkal és látható eredményekkel töltsse fel. Olyan eredményekkel, amelyek önbizalmat adnak magunknak, kedvet másoknak a kapcsolódáshoz és a munka állhatatos folytatásához, hogy azok, akik közösségben akarnak dolgozni, sose érezzék magukat egyedül.

[1] Michael Ende: Momo

[2] Varga A. Tamás – Vercseg Ilona: [Közösségfejlesztés](#), Budapest, 2001

[3] Szerk: Farkas Gabriella és Kovács Edit: [Közösségek dicsérete](#), Közösségfejlesztők Egyesülete, Budapest, 2014

[4] Kovács Edit elnök, Boda Kitty és Molnár Aranka tagok, valamint Csabai Lucia önkéntes tag

A nyomasztó ismeretlentől a szakmai biztonságig

Szerző: [Csabai Lucia](#)

A közösségiség megértéshez számomra idő kellett. Sőt, talán túlzás is azt állítanom, hogy megértettem. Inkább úgy fogalmaznék, hogy elkezdtem megoldásként értelmezni a társadalmi problémák kapcsán. *Elidegenedés, magányosodás, kirekesztettség* – mind a mai társadalom szülte népbetegségek, melyekkel több milliárd ember küzd. Amennyiben a depressziót a világ egyik fő betegségeként határozzuk meg, méltán mellette emlegethetjük az elmagányosodást is, a kirekesztettségről nem is beszélve. Megérteni a közösségiséget tehát csak a magam korlátai mentén tudom, amihez jócskán hozzájárul a magyar társadalom eddigi története, hagyománya, és az én személyes történetem is. Mégis, jelentőségének felismerését már bátran fel merem vállalni. A tiszta, ideológiamentes közösségiség számomra a teljes emberi létforma egyik megnyilvánulása.



A Közösségfejlesztők Egyesületének tagjai az iroda előtt

Mielőtt azonban arról mesélnék, miként jutottam el a *közösségiség mint gyógyír* koncepciómhoz, megosztom pár momentumát annak, hogyan ismertem meg a *Közösségfejlesztők Egyesületét*. Sokkal valóságosabb a szülinapos érdeként

bemutatni mindezt, hiszen harminc év lenyomata tükröződik az én személyes megérkezésemben is.

A közösségfejlesztés lényegét, még inkább jelentőségét az egyetem alatt, utólag belátom, nem igazán értettem. Nem is csoda, hiszen egészen a végéig vártam, hogy egy valódi közösségfejlesztési gyakorlatba belekóstoljak. A közösségi munkához tehát a *Közösségi és civil tanulmányok* mesterképzés utolsó szemeszterében kerültem közelebb, mikor is némi nyomasztásra eldöntöttem, hogy a Közösségfejlesztők Egyesületénél végzem szakmai gyakorlatomat. A történet szépsége, hogy akkoriban ez nem volt a terveim között. Így a nyomasztást, ezen a ponton, utólag is megköszönném. Olyannyira nem terveztem, hogy bár lehetőségem adódhatott volna a képzés korábbi szakaszaiban is, egészen addig

egyetlen közösségfejlesztői terepgyakorlaton sem vettem részt. Egyszerűen nem éreztem a kapcsolatot. Úgy gondoltam, ez nem az én műfajom. Mai távlatból persze ez egészen vicces színezetet ad a történetnek.

Miért választottam mégis ezt a mesterképzést? Akkoriban csak *a civilség vonzott*. Gyógypedagógus hallgatóként a *Down Alapítvány* foglalkoztatójában önkénteskedtem, és éreztem, hogy ha végzek, a civil szférában szeretnék elhelyezkedni. Ekkorra már eléggé kiábrándultam a speciális iskolák, az inkluzív oktatás nyújtotta lehetőségekből, korlátokból, így leginkább a civil példák ösztönöztek. No, de elérkezett a mesterképzés gyakorlati ideje, ahol is olyan nagyravágyó terveim voltak, hogy a Down Alapítvány egyik lakóotthonában végzek majd közösségi munkát. Igen ám, azonban ott ehhez se kísérő tanárom, se gyakorlati tapasztalatom nem akadt, így kénytelen voltam, egy csekély tanári ráhatással belátni, hogy *érdemes lenne megismernem egy közösségfejlesztői folyamatot* ahhoz, hogy alkalmazni tudjam a jövőben, lakóotthoni közegben. Így jutottam el a *Pongrác lakótelepre*, első közösségfejlesztői gyakorlatom helyszínére. Mélyvíz volt a javából. Nem is maga a gyakorlat, hanem az azt követő folytatás... A gyakorlatból ugyanis munka lett, a munkából több hónapos izlandi ösztöndíj, hazaérve az ösztöndíjhoz kapcsolódó munkaterv megvalósítása, abból pedig teljes jogú tagság a Közösségfejlesztők Egyesületénél. Azóta szerencsére összeért *a gyógypedagógia és a közösségfejlesztés metszete*: a közösségi alapú szociális szolgáltatások vonatkozásában, de ehhez kellett még néhány csavar a történetben.

Viszonyom az Egyesülethez tehát korántsem nevezhető magától értetődőnek. Nem mondanám pusztá munkahelynek, mert nem az. Nevezhetném családnak, de nyilván ekkor sokan azt gondolnátok, túl sokat jártam pszichoterápiára. Amiben lehet akár igazság is. De talán e kettő között van a megoldás: a KÖFE számomra egy *családi vállalkozás*. Első pillanatra érezni, bármely rendezvényünkre is látogat az ember, hogy itt nagyon egyben van a csapat. Aminek nyilván van előnye és hátránya is. Minthogy minden családi vállalkozásnak is megvannak a maga szépségei, és apró bosszúságai is. Ami mégis hihetetlen nagy előnye, az a generációkon átívelő erős szolidáris kapcsolat. A KÖFE ezáltal egy olyan támogató közeget nyújt, mely egyfajta biztonságérzést kölcsönöz a még esetlen, szárnypróbálgató ifjaknak is. Ilyen ez a többgenerációs műfaj.



De hogyan jut el az ember egy egyszerű szakmai gyakorlatból oda, hogy már családtagnak érzi magát? Ez a fordulat nálam viszonylag hamar bekövetkezett, mikor is egy Közösség konferencián megjegyezték, hogy mennyire hasonlítok az anyukámra. Ezt én is, és az „anyukám” is nagy csodálkozással fogadta, hiszen ezen az eseményen ismertük meg egymást. Hasonlóság ide-vagy oda, hamar beláttuk,

hogy bár valódi rokoni szál nem, de bizony rengeteg kapcsolat van köztünk. Így kezdett összefonódni nálam a szakmai munka a családi vonatkozásokkal. Hogy a KÖFE mindenkinek effajta dinamikákat ébreszt-e a lelkében, persze nem tudom, ám ha közelebbről megismeri valaki ezt a szervezetet, hamar felismerheti, hogy *nagyon erős szolidaritás* mozgatja a tagjait. Ez a fajta szolidaritás ágyazott meg annak, hogy szakmailag is egy biztonságos közegben tudtam fejlődni, megkapva azt a támogatást, amely kirajzolta az utamat. Ahhoz pedig, hogy ez ki tudjon alakulni, szükség volt mindarra a szabadságra, amelyet az Egyesület légköre a fejlődéshez biztosít. A *képessé tétel* nem csupán a közösségfejlesztésben alkalmazott furán magyarosított szakkifejezés, de az Egyesület működésére is alapvetően igaz: azáltal, hogy a kreatív alkotóenergia teljesen szabadon tud áramolni, megteremti a teret a szakmai fejlődésre. Így nekem is esélyt adott arra, hogy végül felnőjek a kezdeti, nagyravágyó célomhoz, s évek után munkámban valóban összeérjen a közösségi munka és a gyógypedagógia gyakorlata.

A *közösségi alapú szociális szolgáltatások* szervezet által azonosított működésmódja ugyanis egy nagyon fontos szociálpolitikai szükségletet pótol(na), amelynek hazai elfogadtatása nem éppen egyszerű feladat. Még szerencse, hogy az Egyesület mindig is magán hordozott egyfajta *újító szerepet*, így nem hagyomány nélküliek az e területen vívott csaták sem. Ez a fajta szakmai küzdelem ugyanakkor mindig a méltóság jegyében zajlik. Jelen esetben célja nem más, minthogy a fogyatékkal élő emberek is méltó lakhatási körülmények között éljenek. A közösségfejlesztés, közösségi munka épp ahhoz járul hozzá, amit a több évtizedes állami szociálpolitika szépen lassan elsorvasztott: a helyi közösségek mint természetes támogatói közegek megerősítéséhez. Persze túlzó lenne mindezt a jóléti állam rovására írni, természetesen nem is erről van szó. Ezek a folyamatok együtt zajlottak, sok összetevős egyenletként, az individualizmus egyfajta

mellérendeléseként. A közösségi szintű felelősségvállalás, illetve a közösségiségben rejlő rejtett erőforrások kiaknázásnak hagyománya ugyanis nagyon elsorvadt, s ennek újjáélesztése a célja a közösségi alapú szolgáltatások kialakításának is. Mondhatnám, hogy a jövőképem része mindez, aminek eredményességéről majd a következő harminc év ünneplésekor számolok be, jó szerencsével, várhatóan akkor már nagymamai minőségemben...

Miért lettem közösségfejlesztő?

Szerző: [Tóth Vivien](#)

Nem közösségfejlesztő akartam lenni, hanem valaki, aki *jobban megérti, mi zajlik a társadalomban*, és felismeri azokat a beavatkozási lehetőségeket, amelyek visszabillentik az embereket a közönyből, a függőségből és a tehetetlenségből. Megérkeztem. Ezt éreztem, amikor világossá vált számomra, hogy mit csinál egy közösségfejlesztő.

Az ELTE Községi és civil tanulmányok mesterképzés elkezdése jelentette számomra az út elejét, ahol a csoporttársaimmal együtt próbáltuk keresni és megérteni, hogy mit rejt ez a szakma, és hogyan lehet alkalmazni a hétköznapi életben.



A park közösségi tervezésének folyamata

Az elméleti ismerkedés után a *Közösségfejlesztők Egyesülete* lett az a hely, ahol belekóstolhattam a gyakorlati részbe is, és összekapcsolódott a tanult szakirodalom a terepi munkával. *Újpalotára* kerültem, ahol végre felvehettem közösségfejlesztő „sapkám”. Városrehabilitáció, panelházak, közösségi kert, pályázatok, szomszédsági munka. A helyi igények feltárásába fogtunk bele akkor újra – mert a projekt már folyt egy ideje –, hogy lássuk, merre haladhatnánk tovább, és így rajzolódott ki (többek között) a park megújításának igénye, amelyből egy *közösségi tervezési folyamat* bontakozott ki.



méltóság és szolidaritás. Megosztom, hogy számomra ezek mit jelentenek, és hogyan találkoztam velük a terepen.

Szabadság

Szabadon megtehetem, amit szeretnék. Ez viszont nem egyenlő a felelőtlenséggel, mert számolnom kell a döntésem hatásaival. Szabadon dönthetek, mert megvannak a képességeim arra, hogy a lehető legjobb döntést hozzam az adott helyzetben. Ezt lehetővé teszem azok számára is, akikkel együtt dolgozom, azzal, hogy megbízom bennük, és teret adok nekik, amiben megélhetik a szabadságukat. Például egy park közös tervezésének folyamatában szabad kezük van a résztvevőknek, egyetlen ötletre sem mondjuk, hogy ennek itt nincs helye. A szabadság megtapasztalása az, amikor ők maguk felismerik, hogy ha valami mellett vagy ellen döntenek, annak hatása van a többi ott élő emberre is, és ennek fényében határoznak el valamit, közösen. Így nem lett a panelházak ablakai alatt játszótér, vagy került fel a járdák rehabilitációja a babakocsival, kerekesszékekkel közlekedőkre való tekintettel a sürgősen javítandó tételek listájára.

Méltóság



Megbeszélés Újpalotán a helyi cselekvő lakosokkal

Mindenkinek lehetőséget kell biztosítani az emberhez méltó életre. Emberi létünkéből fakad, hogy van véleményünk, mindenki egy és megismételhetetlen. Ha befolyásolni tudjuk a minket körülvevő környezetünket,

ha meghallgatnak minket, ha értéknek tekintenek, ha megélik, hogy képesek vagyunk cselekedni és alkotni, akkor *megélik a méltóságunkat*. A lakosság aktivizálása az őket érintő ügyek megoldására ezt segíti. Azt láttam, hogy például a közösen használt lépcsőházak kifestésével, vagy a hangos villamosváltó cseréjét szorgalmazó petíció beadásával az egyszerű emberek is képesek tenni az életkörülményeik javításáért, képesek megfogalmazni véleményüket, és ki tudnak állni az igazuk mellett.

Szolidaritás

Különbözőek vagyunk, különböző élethelyzetekben, különböző adottságokkal. De ezek nem eleve elrendelt előnyök vagy hátrányok, hanem pusztán különbségek. Felelősségünk, hogy ne egy vertikális skálán helyezzük el egymást, ahol valaki jobb, mások rosszabbak, hanem *kíváncsisággal, érdeklődéssel és törődéssel forduljunk azok felé, akik épp nehezebb*

helyzetben vannak nálunk. A közösségi kertben, amikor egy idős kerttag néni beteg lett, és egy hónapig nem tudta gondozni a kertjét, akkor a növényei ki is száradhattak volna. Ehelyett megosztotta a problémáját, és társakra talált: egy fiatal pár szinte minden nap járt a kertbe a saját növényeit öntözni, és vállalta, hogy gondozza az övét is, amíg felépül. Így nem esett ki a közösségből, és amikor felépült, ott folytathatta a munkát, ahol abbahagyta.

Jövő

Hogy közösségfejlesztő lettem-e, most az vagyok-e, és az leszek-e, nem tudom. Legfőképpen az érdekel, hogy a város fejlődésének, fejlesztésének miként lehet aktív szereplője a helyi lakosság. Miért azok nélkül az emberek nélkül döntik el, és alakítják ki a városi tereket, akiknek az életére hatással lesznek, akik azokat a továbbiakban használni fogják?! Olyan, mintha azt a ruhát, amit viselni szeretnél, egy idegen választaná ki neked, és nincs lehetőséged cserére. Az élhető város szerintem attól élhető, hogy a változtatások folyamatai átláthatóak, az ott élőknek lehetőségük van beleszólni a fejlesztésekbe, és ők is formálhatják, alakíthatják a tereket. Ehhez *mindkét oldalra szükség van*: nyitott, aktív, cselekvő és az igényeit megfogalmazni képes lakosságra, a másik oldalról pedig olyan szakemberekre, akik képesek elengedni a szakmai bezártságot, és együttműködnek az ő szemszögükből laikus lakossággal. Ezért most *urbanisztikát* hallgatok, hogy belelássak a városfejlesztés folyamatába is, és ezáltal megtaláljam a hidat a közösségfejlesztés és a városfejlesztés között.



Forrás: Pinterest.com

Egy másik, számomra igen fontos tézis, hogy *nekünk is dolgunk van a klímaváltozással*. A környezet és az ember nem szétválasztható, így nekünk, közösségfejlesztőknek is foglalkoznunk kell vele. Véleményem szerint a környezetünk védelme akár lehet egy olyan közös magasabb cél az emberek számára, amely áthidalhatja a meglévő különbségeket a társadalmon belül.

A legfontosabb pedig, hogy az Egyesület által meghatározott alapértékeket fontosnak és követendőnek tartom, így a továbbiakban is biztosan ebben a szemléletben fogom a munkámat végezni, bárhová is kerüljek.

Szabadság, döntés, felelősség

Szerző: [Boda Kitti](#)

A világot-a-sarkából-kiforgatni-képes változással mondhatni régi ismerősök vagyunk. Először általános iskolásként futottunk össze, és akkortájt viszonylag sűrűn fordult meg az életemben – különféle családi kombinációkban való sorozatos költözés képében. Egy olyan időszak volt ez, amiben a tanév elején nem érte meg kifordulni a padból azért, hogy az év végi záróbeszédet én mondhassam, hiszen ki tudja, hogy akkor ott leszek-e még. Bár szerettem-szeretek erre az időszakra úgy tekinteni, mint ami sokat hozzáadott későbbi életemhez, ez az "építkező" narratíva azért egy elég erős önvédelmi-túlélési mechanizmusból szelődött azzá a tanulási folyamattá, amiként ma legtöbbször hivatkozok erre.

No, de vissza a pozitívumokhoz. Szóval az állandó költözések során a beilleszkedés okozta traumát igyekeztem kihívásként felfogni, valami olyasféle játékként, amiben az győz (értsd érzi jól magát az új helyzetekben), akinek ez legelsőként sikerül. Szerencsére hamar ráéreztem a dolog nyitjára: megismerni és megérteni minél gyorsabban az új közegemet és benne megtalálni a magam helyét. Elég jó voltam benne, ráadásul úgy érzem, hogy – a jelenlegi munkámhoz szükséges legfontosabb képességeim – a nyitottság, kíváncsiság, a kapcsolatteremtés könnyedsége ekkor vált igazán a részemmé.



Emellett sokat tapasztaltam – akkor még leginkább ösztönös szinten – a közösség szerepéről. Talán épp a bizonytalan családi háttér miatt ez az egyébként másodlagos szocializációs közeg, amit a választott közösségem jelentett, nagyon hamar átvette az első helyet – így a család mellett, esetenként helyett a biztonságot, a kötődést ezek a kapcsolataim jelentették. És jelentik ma is.

Aztán a középiskola alatt valami megváltozott azzal, hogy az életvitelszerűvé vált alkalmazkodást felváltotta az életemet befolyásoló döntések megkérdőjelezése. Vagyis a változással szemben érzett sodródás – tehetetlenség érzésével való szembefordulás

jellemezte ezt az időszakot, amely kedvezett a kritikai gondolkodásom kialakulásának is. Ennek pedig olyan felhajtó ereje lett az életemben, hogy egészen a kutatói pályáig vitt.



Közösségi tervezési folyamat Újpalotán, Kitti vezetésével

Aztán egy ponton úgy éreztem, hogy többet szeretnék annál, minthogy a partvonalról nézem – elemzem azt, ami történik, így hát cselekvésre adtam a fejemet. És így találkoztam életemben először a civil társadalom, és a közösségfejlesztés fogalmával, valamint Vercseg Ilonával és Varga A. Tamással, akik – a mesterszak felvételijéhez szükséges irodalomjegyzék részeként – egy lehetséges utat ajánlottak nekem. Azt ígérték, hogy a közösségfejlesztésen keresztül szellemi és cselekvő társaim lesznek abban, hogy változást hozzak. Ekkor már csak egy kérdésem volt: hogyan?

Mint utóbb kiderült, mindketten a Közösségfejlesztők Egyesületének alapítói, máig meghatározó tagjai, az egyetemi képzésben pedig – mások mellett – Ilika a tanárom is volt. Így találkoztam először az egyesülettel. Az elméleti (bb) ismerkedést követte a gyakorlati együtt dolgozás, amikor Újpalotára kerülve Péterfi Feri biztonságot jelentő szakértelme és személyes mentorálása mellett megtettem első, kissé bizonytalan lépéseimet szakmai pályafutásom során. Utólag persze már szeretünk egy izgalmas tanulási folyamatként hivatkozni erre, de benne lenni maga volt a hullámvasút. Valami, amiben fogalmad sincs, mi jön a következő kanyar (közösségi beszélgetés) után, hogy mennyire kell kiborulnod egy sikertelennek ítélt egyeztetés végén, hogy miként mérlegeld a saját felelősségedet, vagy hogy mit kell végleg elengedned. Tudva azt, hogy a döntéseim mások életét befolyásol(hat)ják, a felelősség inkább félelmetes, semmint izgalmas. Különösen akkor, amikor ehhez olyan „áldatlan” munkafeltételeket teremt a szeretett egyesületed, mint az önálló munkavégzés, vagy a döntési szabadság – ami életem első terepén lényegében egyet jelentett a vég nélküli dilemmákkal, önmarcangolással és állandó bizonytalansággal. Küzdelem volt ez a javából és azt, hogy eközben a kitüntetett figyelem, a folyamatos biztatás és megerősítés, szükséges szerint egy kis lehűtés jutott osztályrészemül, talán sosem fogom tudni eléggé megköszönni.



Kitti a Nyári Egyetemen tart előadást az Áthidaló társadalmi tőkéről

Ennek már több mint 6 éve és persze a terepek azóta változtak, de a szakmai és szervezeti elköteleződés máig megmaradt, sőt mára már mondhatni főállásban része az életemnek az egyesület, mert az út során, amit közösen bejártunk, a komfortom

pillanatnyi helyrebillentésénél valami maradandóbbat is kaptam. Azzal, hogy közösségi cselekvéseken keresztül képessé váltam kreatívan dolgozni a változással, a tehetetlenség és kiszolgáltatottság feszítő érzése szép lassan kifelé alkotó – befelé gyógyító energiává alakult.

Ekkor vált nyilvánvalóvá számomra, hogy itt tudok igazán önmagam lenni. Hogy erről a nyugvópontról hová fejlődöm tovább, még korai lenne választ adni – hiszen feladat akad bőven, csak épp a fontosságok változnak időről időre.